

Wychowanie to podstawa

Materiały dla nauczycieli i nauczycielek

zestaw 6.

JAK UWRAŻLIWIAĆ UCZNIÓW I UCZENNICE NA WYZWANIA GLOBALNE?

Wychowanie to podstawa

„Wychowanie to podstawa” to program wsparcia wychowawców i wychowawczyń klas IV-VIII szkół podstawowych. Głównym jego celem jest przygotowanie i upowszechnienie w szkołach modelu planowania, tworzenia i wdrażania rozwiązań wzmacniających zadania wychowawcze szkoły, które umożliwią wychowawcom i wychowawczyniom:

- rozwijanie własnych umiejętności wychowawczych;
- wspieranie uczennic i uczniów w ich rozwoju w tym w budowaniu osobistego systemu wartości,
- budowanie szkolnych relacji i wzmacnianie procesów grupowych w klasie,
- włączanie uczennic i uczniów do współdecydowania w klasowej i szkolnej wspólnoty,
- uwrażliwienie uczennic i uczniów na lokalne oraz globalne problemy i wyzwania.

Program jest realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w ramach obszaru programowego „Ucz otwartości”, który wspiera budowanie w klasie dobrych relacji oraz pomaga nauczycielom i nauczycielkom podejmować z uczniami i uczennicami trudne tematy.

Wychowanie to podstawa

Materiały dla nauczycieli i nauczycielek

zestaw 6.

JAK UWRAŻLIWIAĆ UCZNIÓW I UCZENNICE NA WYZWANIA GLOBALNE?

Spis treści

- 7 Wprowadzenie.**
Julia Godorowska i Katarzyna Dzieciołowska
- 11 Autodiagnoza wychowawcy – ćwiczenie**
Julia Godorowska i Katarzyna Dzieciołowska
- 14 Pigułka doświadczenia**
Bernadetta Białek
- 18 Globalne obywatelstwo**
Katarzyna Dzieciołowska
- 18 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 20 Działania specjalne – inspiracje
- 21 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 23 Praktykowanie dobrej rozmowy**
Bernadetta Białek
- 23 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 25 Działania specjalne – inspiracje
- 27 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 29 Krytyczna analiza otaczającego nas świata**
Julia Godorowska
- 29 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 32 Działania specjalne – inspiracje
- 33 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 37 Wpływ na świat**
Katarzyna Dzieciołowska
- 37 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 38 Działania specjalne – inspiracje
- 39 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 42 Twórcze odpowiadanie na globalne wyzwania**
Bernadetta Białek
- 42 Codzienne sytuacje szkolne – wskazówki
- 44 Działania specjalne – inspiracje
- 46 Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie
- 48 Bibliografia**
- 51 Autorki**

Wprowadzenie

Julia Godorowska i Katarzyna Dzięciołowska

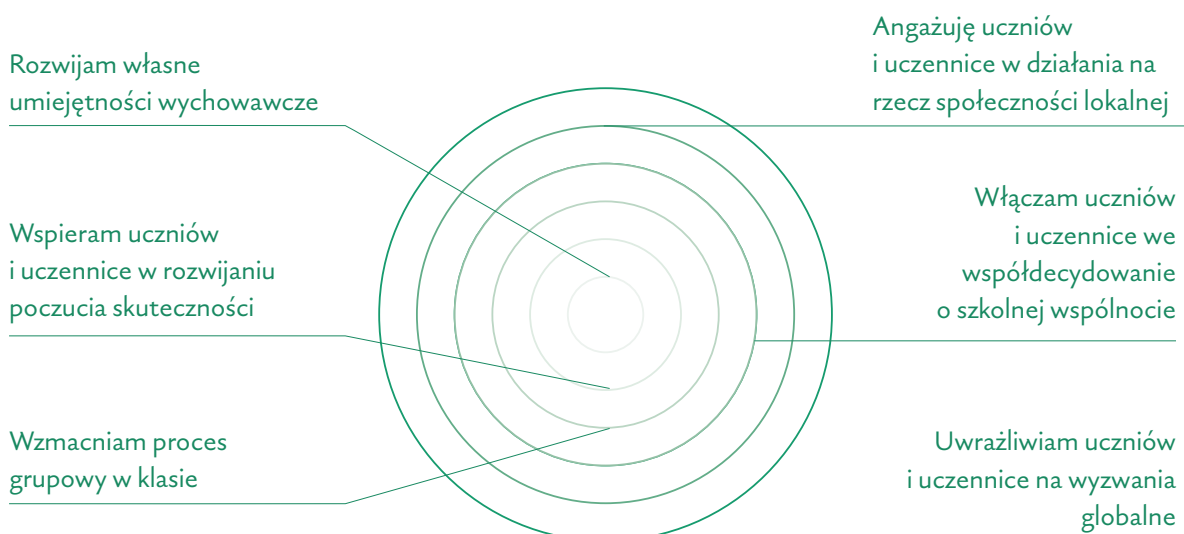
Co przedstawia zdjęcie, które przywiozłeś/przywiozłaś z ostatniej podróży? Co ta fotografia mówi o tobie, a co o świecie? Skąd pochodzi bluzka, którą masz na sobie albo kawa, którą dzisiaj wypijeś/wypijaś? Czy wiesz, jaką drogę przebyły warzywa i owoce, które ostatnio jadłeś na śniadanie? Przypomnij sobie przyczyny przyjazdu uczniów i uczennic pochodzących z innych krajów, którzy są w twojej szkole. Policz, ilu twoich wychowanków i wychowanek studiuje na zagranicznych uczelniach, a ilu mieszkając w Polsce pracuje w międzynarodowych firmach. Nasze codzienne wybory i zachowania mają wpływ na dobrobyt mieszkańców i mieszkanki, środowisko naturalne, gospodarkę i politykę nie tylko we Wrocławiu, Lesznowoli czy Murowanej Goślinie, ale również w Ukrainie, Białorusi czy w odległych Polsce krajach, takich jak Bangladesz, Tajlandia, Kamerun, Stany Zjednoczone czy Chiny. Niezależnie od szerokości i długości geograficznej żyjemy w świecie globalnych powiązań, a podstawą świadomości tego jest nasza wrażliwość.

Zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów i uczennic do funkcjonowania we współczesnym świecie. Jest on w tej chwili „większy” niż kiedykolwiek wcześniej – zglobalizowany, skomplikowany, pełen ekonomicznych, kulturowych, społecznych powiązań i wyzwań. W zasobach, które młodzież wynosi ze szkoły, wiedza przedmiotowa (nawet najaktualniejsza) jest zaledwie ułamkiem tego, czego potrzebują. Aby móc efektywnie wykorzystywać ją w praktyce, uczniom i uczennicom potrzebny jest szereg kompetencji. Obok umiejętności rozpoznawania swoich mocnych stron, zdolności prowadzenia dyskusji, autorefleksji, współpracy i pracy zespołowej, niezbędne są takie, które pomagają odnaleźć się w świecie, który nie jest czarno-biały, m.in.: krytyczne myślenie, synteza i analiza informacji, rozwiązywanie konfliktów czy twórcze myślenie. Dlatego tak ważna jest rola wychowawczyń i wychowawcy, który wykorzystuje codzienne spotkania do tego, aby zainteresować i poruszyć młodych ludzi i zaprosić do refleksji i dyskusji na temat wartości we współczesnym świecie.

Ja wychowawca/wychowawczynie

ODPOWIADAJ NA WYZWANIA GLOBALNE

rola wychowawcza szkoły

Jednak skąd mamy wiedzieć, jak to robić i od czego zacząć uwrażliwianie na wyzwania przed którymi stoimy? Drogowskazem mogą być zagadnienia edukacji globalnej i ekologicznej, a także 17 celów zwanych Celami Zrównoważonego Rozwoju opracowanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 2015 roku. Tematy te to wezwanie do działania dla nas wszystkich – obywateli i obywaterek, ale także rządów, sektora prywatnego i instytucji międzynarodowych. Nieoceniona jest również rola szkoły, miejsca w którym młodzież spędza większość dnia.

Zagadnienia

- migracje
- pokój i konflikty na świecie
- prawa człowieka, demokracja i władza polityczna
- równość płci
- różnorodność i stosunki międzykulturowe
- edukacja
- ubóstwo
- zdrowie
- zrównoważony rozwój
- zmiana klimatu
- zasoby naturalne
- energia i transport
- produkcja, konsumpcja i odpady
- globalny rynek i handel międzynarodowy
- żywność i rolnictwo
- różnorodność biologiczna

Źródło: „Edukacja globalna na zajęciach przedmiotowych w szkole podstawowej”, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2018

CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Źródło: www.un.org.pl

Poza współzależnościami między ludźmi i miejscami na świecie, warto również podkreślić powiązania pomiędzy zagadnieniami i naukami, które współczesny świat opisują. Wychowawca ma tu przestrzeń do działania, gdyż może bez ograniczenia podstawą programową reagować na aktualnie pojawiające się tematy oraz zainteresowania uczniów i uczennic. Zachęcamy również do interdyscyplinarnej współpracy z innymi nauczycielami i nauczycielkami. Z jednej strony będzie to oczywiste wsparcie merytoryczne i koleżeńskie, z drugiej rozwinie niezbędną do sprostania współczesnym wyzwaniom kooperację.

Mówiąc o wyzwaniach globalnych, chcielibyśmy wyraźnie podkreślić, że jest to z merytorycznego punktu widzenia studnia bez dna. Zajmując się na co dzień edukacją globalną i ekologiczną mamy świadomość, że jest to niemożliwy do opanowania zasób informacji. Wymaga to od edukatora czy edukatorki ciągłego rozwoju, ale też zaakceptowania swojej niewiedzy. Warto wybrać, co sprawia nam łatwość i radość, i na tym skoncentrować swoje działania, małymi krokami przybliżać uczniom i uczennicom najważniejsze dla nas elementy. Znajdź wsparcie wśród kolegów i koleżanek, zajrzyj do naszych praktycznych materiałów na stronie www.globalna.ceo.org.pl i wejdź z nami oraz swoimi podopiecznymi na drogę zmieniania świata na lepsze.

Zapraszamy was do przygody, jaką jest zadawanie pytań, obserwowanie świata i ciągłe doskonalenie się w jego rozumieniu oraz do zaakceptowania własnych ograniczeń. W końcu jesteśmy częścią wielkiej sieci powiązań i jedynym sposobem na sprostanie wyzwaniom jest współpraca.

Powodzenia!

Co znajdziesz w tym zestawie materiałów?

Proponujemy materiały, które mają uwrażliwiać uczniów i uczennice na wyzwania globalne. Zachęcamy cię do zapoznania się z pięcioma tematami:

1. Globalne obywatelstwo
2. Praktykowanie dobrej rozmowy
3. Krytyczna analiza otaczającego nas świata
4. Wpływ na świat
5. Twórcze odpowiadanie na wyzwania globalne

W każdym z tych obszarów znajdziesz:

- wskazówki do drobnych oddziaływań wychowawczych w codziennych sytuacjach szkolnych;
- inspiracje do działań specjalnych (projektowych);
- ćwiczenie na godzinę do dyspozycji wychowawcy.

Kolejność proponowanych zagadnień głównych nie jest przypadkowa – głęboko wierzymy, że proces wychowawczy w kontekście uwrażliwiania młodzieży na wyzwania globalne warto prowadzić metodą małych kroków i systematycznie poszerzać tę tematykę.

Na początek postawmy sobie wspólnie pytanie: kim jesteśmy jako jednostki i jako część globalnej wspólnoty? Następnie zastanówmy się, jak we wspólnocie, która składa się z bardzo różnych osób, znaleźć sposób efektywnej i dobrej komunikacji – nastawionej na dialog i zrozumienie. Jak możemy wspierać młodzież w krytycznym spojrzeniu na świat i zachodzące procesy i uczyć, że mamy wpływ na globalne procesy, tak jak one, mają wpływ na nas.

Dzięki takiej pracy wychowawcy-nauczyciele w szkole wnoszą swój wkład w budowanie świadomych i zaangażowanych obywateli i obywaterek. Obywateli, którzy są samoświadomi i wyrażają sprzeciw wobec biernego podporządkowywania się zastanej rzeczywistości, przedstawiają własne zdanie, którego potrafią bronić oraz współpracują z innymi. W tym jest wychowawcza moc zmiany świata na lepszy.

Oprócz tego w zestawie znajdują się dwa materiały: znana ci już z poprzednich części „Autodiagnoza wychowawcy” – tym razem dotycząca obszarów, które zaproponowaliśmy w niniejszym opracowaniu – oraz „Pigułka doświadczenia” kilkunastoletniej praktyki wychowawczej i dydaktycznej. Bernadetta Białek, nauczycielka języka polskiego i wiedzy o społeczeństwie, opowiada o swojej przygodzie z uwrażliwianiem młodzieży na wyzwania globalne i pokazuje wypracowany przez siebie model holistycznego podejścia do kształcenia w zakresie wdrażania zagadnień edukacji globalnej w pracy z uczniami i uczennicami.

Jakie kompetencje uczniów i uczennic chcemy rozwijać?

Wiedza:

- Czym są współzależności globalne?
- Czym jest dobra rozmowa i jak ją przeprowadzić?
- Jaki mamy wpływ na świat, a jaki wpływ ma świat na nas?
- Jak, zadając pytania, poznaję świat?
- Jak wykorzystać twórcze myślenie w działaniach na rzecz zmiany lokalnie i globalnie?

Umiejętności:

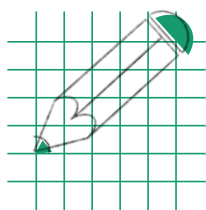
- dostrzeganie współzależności globalnych
- rozmawianie z osobami o różnych poglądach
- podejmowanie świadomych decyzji dotyczących zagadnień globalnych
- krytyczne myślenie
- poszukiwanie alternatywnych rozwiązań dla wyzwań globalnych

Postawy:

- szacunek
- otwartość
- empatia
- uczciwość
- odpowiedzialność
- solidarność

Na początku rozdziału zapraszamy do autodiagnozy, która pozwoli ci odnieść własne doświadczenia do zaprezentowanych w publikacji materiałów. Odpowiedzi na zamieszczone poniżej stwierdzenia, pozwolą sprawdzić, w którym z obszarów najbardziej przyda się ci wsparcie naszych autorek i ich podpowiedzi. Umożliwi to także rozpoczęcie lektury rozdziału od tekstu, który będzie najlepiej się wpisywał w twoje potrzeby. Powodzenia!

ĆWICZENIE

Autodiagnoza wychowawcy – ćwiczenie

Julia Godorowska, Katarzyna Dzięciołowska

Przeczytaj poniższe stwierdzenia i zaznacz w dowolny sposób, jak często prezentujesz wymienione postawy i zachowania: w zaproponowanej skali 1 oznacza „nigdy”, a 5 – „zawsze”.

Poszczególne tabele odnoszą się do kolejnych rozdziałów praktycznych tej części publikacji.

Globalne obywatelstwo

– kim jestem jako jednostka i jako część globalnej wspólnoty z jej współczesnymi wyzwaniami?

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Świadomie rozwijam swoje zainteresowania tym, co dzieje się na świecie. Dzięki temu wspieram swoich uczniów i uczennice w postrzeganiu powiązań między tym, co dzieje się w naszej miejscowości a wydarzeniami globalnymi i na odwrót.					
Poznaję zainteresowania swoich uczniów i uczennic. Stwarzam przestrzeń, by poznali je między sobą i mieli możliwość ich rozwijania bez stereotypowego patrzenia na płeć, pochodzenie, wygląd.					
Chętnie inicjuję rozmowy z uczniami i uczennicami na współczesne tematy, wykorzystując naturalne zainteresowania młodzieży tym, co dzieje się wokół nas.					
Akceptuję fakt, że ja i moi uczniowie oraz uczennice różnimy się między sobą wartościami, a w konsekwencji różnimy się opiniami i ocenami na temat otaczającej nas rzeczywistości.					

Praktykowanie dobrej rozmowy

– jak się możemy komunikować z nastawieniem na wzajemne zrozumienie i dialog?

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Zapraszam swoich uczniów i uczennice do tego, aby stworzyli zasady dobrej rozmowy, które umożliwią prowadzenie rozmowy na trudny, kontrowersyjny temat, której efektem będzie wzajemne zrozumienie swoich poglądów.					
Angażuję swoich uczniów i uczennice do prowadzenia rozmów, zgodnie z utworzonymi wcześniej zasadami dobrej rozmowy, dzięki którym poznają i mają szansę zrozumieć wzajemnie swoje punkty widzenia na złożoną kwestię globalną.					

Prowadząc rozmowy na trudniejsze tematy, takie jak migracje, zmiana klimatu czy równość płci, zwracam uwagę na emocje, które jej towarzyszą. Rozpoznaje je i nazywam. Jeśli czuję, że w trakcie spotkania emocje sięgnęły zenitu, proponuję krótką przerwę lub krótkie ćwiczenia fizyczne.					
Pomagam uczniom i uczennicom analizować różne punkty widzenia, odkrywać nowe sposoby myślenia oraz zmieniać swoje poglądy bez obawy o osąd.					

Krytyczna analiza otaczającego nas świata

– jak możemy zrozumieć złożone i kontrowersyjne problemy na poziomie lokalnym i globalnym?

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Rozwijam w młodych ludziach umiejętność stawiania pytań odnośnie tego, co widzą, czego doświadczają. Stosuję pytania, które stymulują myślenie i angażują do dyskusji.					
Uwrażliwiam uczniów i uczennice na potrzebę rozwijania nawyku myślenia o swoim myśleniu i byciu refleksyjnym. Dopytuję o to, jak myślą i czym kierują się w tym procesie.					
Dbam o to, aby uczniowie i uczennice rozwijali na co dzień umiejętność wyszukiwania informacji, selekcji i krytycznej analizy otaczającego nas świata.					
Pobudzam młodzież do krytycznej i świadomej refleksji nad własnym stylem życia i codziennymi wyborami w kontekście pozytywnego bądź negatywnego wpływu na ludzi i środowisko.					

Wpływ na świat

– jak ja wpływam na świat, a jak świat wpływa na mnie?

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Dążę do tego, by wiedzieć, w jaki sposób moje codzienne działania wpływają na ludzi i na środowisko w innych miejscach świata.					
Na co dzień podejmuję działania mające na celu zmniejszenie mojego negatywnego wpływu i zwiększenie pozytywnego wpływu na świat.					
W mojej pracy z uczniami i uczennicami promuję odpowiedzialne postawy poprzez m. in. przykład własny i poruszane na lekcjach zagadnienia edukacji globalnej.					
Dzięki odniesieniu do praktycznego działania buduję wśród uczniów i uczennic poczucie ich osobistego wpływu na rzecz zmiany w skali globalnej, wspólnego dobrobytu i zrównoważonego rozwoju świata.					

Twórcze odpowiadanie na wyzwania globalne

– w jaki sposób możemy na nie odpowiadać?

Jak często prezentujesz te postawy i zachowania?	1	2	3	4	5
Stale pobudzam swoją dziecięcą kreatywność poprzez ponownie dziwienie się światu i szukanie nowych odpowiedzi.					
W celu rozbudzania kreatywności i innowacyjności uczniów i uczennic wykorzystuję na co dzień różnorodne aktywności, które pozwolą im się zaangażować w odpowiadanie na wyzwania globalne.					
W pracy z uczniami i uczennicami stosuję metody rozwijające twórcze myślenie np. burze pomysłów, pytania badawcze, kapelusze de Bono.					

Stawiam zadania otwarte, które uwzględniają indywidualne możliwości twórcze wszystkich uczniów i uczennic.					
Stosuję komunikaty utwierdzające uczniów i uczennice w przekonaniu, że każdy ma wyobraźnię i może ją rozwijać, że nie ma złych i dobrych odpowiedzi, że nie warto przestawać poszukiwać, oraz że porażką nie jest błąd tylko brak podjęcia próby.					

MOJE WNIOSKI

Przyjrzyj się teraz swoim odpowiedziom i zapisz wnioski, jakie z nich wyciągasz:

.....

.....

.....

MOJE WYZWANIE

A teraz zaplanuj, nad czym i w jaki sposób chcesz popracować w najbliższym czasie. Ile czasu dajesz sobie na to wyzwanie?

.....

.....

.....

Po czasie wyznaczonym na twoje wyzwanie, możesz wrócić do tabeli autorefleksji i sprawdzić, co się zmieniło. Możesz też wracać do niej co roku, aby monitorować zmiany w twoim podejściu do pracy wychowawczej.

Czy warto uwrażliwiać uczniów i uczennice na wyzwania globalne? Moja odpowiedź jako wychowawczyni i nauczycielki przedmiotowej języka polskiego i wiedzy o społeczeństwie brzmi: zdecydowanie tak! Co z tego mam? Wreszcie poruszam zagadnienia przystające do problemów współczesnego świata, do realnych problemów szkolnej i pozaszkolnej rzeczywistości. Na dodatek zauważam w podstawie programowej sporadyczne nawiązania (ale jednak!) do postaw, jakie jestem zobowiązana wdrażać w procesie wychowania. I ku mojej uciechu odnajduję tu miejsce dla wyzwań globalnych. Wiedza, umiejętności i kompetencje miękkie, które wychowankowie zdobywają w czasie zajęć wychowawczych, przekładają się również na zaangażowanie w czasie lekcji przedmiotowych, m. in. uczą się współpracy, lepiej radzą sobie z zespołową pracą projektową, a umiejętność dyskusji czy krytycznego myślenia pozwala im trafniej formułować myśli oraz analizować i interpretować teksty kultury.

Pigułka doświadczenia

Bernadetta Białek

Uczymy się nie dla szkoły, lecz dla życia

W swojej kilkunastoletniej praktyce wychowawczej i dydaktycznej udało mi się wypracować model holistycznego podejścia do kształcenia w zakresie wdrażania zagadnień edukacji globalnej w pracy z uczniami i uczennicami. Nie zawsze jednak tak było. Tak naprawdę przypadek sprawił, że zaczęłam wdrażać wątki edukacji globalnej do swojego warsztatu pracy. Zostałam zaproszona do współpracy przy tworzeniu materiałów z zakresu edukacji globalnej zgodnych z podstawą programową z języka polskiego dla gimnazjum. Sama musiałam najpierw zgłębić temat. Skoro zaczęłam tworzyć tematyczne scenariusze, to również je praktykowałam. Od ośmiu lat ja i moi wychowankowie z wyzwaniami globalnymi jesteśmy za pan brat. Mimo kilkuletniego stażu wciąż nie uważam się za specjalistkę w tym temacie. Cały czas się uczę, poszukuję, przeorganizuję swój warsztat, by nadążyć za zmianami w zglobalizowanym świecie i podążać za moimi uczniami, uczennicami oraz ich rodzicami. Korzystam ze sprawdzonych materiałów, wypracowanych przez Centrum Edukacji Obywatelskiej, które niejednokrotnie inspirują mnie do tworzenia własnych rozwiązań. Warto przełamać w sobie ewentualne obawy dotyczące podejmowania wyzwań globalnych na zajęciach szkolnych (np. ograniczony czas do wprowadzania takich tematów w pracy z młodzieżą, brak materiałów, niewystarczające kompetencje). Osobiście często się z tym zmagam.

Swoim wychowankom i rodzicom powtarzam, że proces wychowawczy i edukacyjny realizuję według maksymy: *Uczymy się nie dla szkoły, lecz dla życia*. A jaka była moja droga w tym procesie?

Innowacje pedagogiczne

Po początkowym okresie testowania materiałów z zakresu edukacji globalnej (m. in. mój autorski scenariusz *O mechanizmach władzy. Cesarz Ryszarda Kapuścińskiego*, scenariusz Moniki Komisarczyk *Od jakiej iskry można zmienić świat? O sile jednostki i walce z niesprawiedliwością* czy scenariusz Jadwigi Jarosz *Małala waleczna. Charakterystyka postaci rzeczywistej*) zauważyłam, że takie materiały angażują wszystkich podopiecznych w klasie i wreszcie możemy odnieść się do aktualnych wyzwań świata (na przykładzie trzech wspomnianych lekcji poruszałam zagadnienia: władzy politycznej, demokracji i praw człowieka) bez szkody dla realizacji podstawy programowej. Pracując jako polonistka z dwiema klasami drugimi (poziom gimnazjum) zetknęłam się w nich z problemami takimi jak: brak motywacji do nauki, bierność, brak zainteresowania problemami współczesnego świata i bieżącymi wydarzeniami. Doszłam do wniosku, że moi uczniowie i uczennice potrzebują dodatkowego

wsparcia oraz materiału dydaktycznego, który będzie im bliski – bo praktyczny, odnoszący się do współczesnych zjawisk oraz problemów globalnych, społecznych, a zatem i dotyczących każdego z nich.

Odpowiedzią stała się właśnie edukacja globalna. Stworzyłam innowację pedagogiczną pt. *Jestem odpowiedzialny/ odpowiedzialna za świat. Jestem obywatelem/obywatelką świata. Edukacja globalna i obywatelska na zajęciach języka polskiego w gimnazjum*. Zainspirowana tendencjami nowoczesnej edukacji oraz potrzebami rynku pracy byłam przekonana, że cykliczne cotygodniowe spotkania włączone w plan lekcji pozwolą rozwinąć w uczniach i uczennicach kompetencje miękkie, otworzyć ich, wzmocnić poczucie własnej wartości. Inicjowałam aktywności, w których młodzież przez pryzmat swojej lokalnej społeczności spoglądała na problemy globalne i odwrotnie (np. wdrażaliśmy dobre praktyki, będące odpowiedziami m. in. na pytania: Co mogę zrobić, by być odpowiedzialnym konsumentem? W jaki sposób mogę ograniczyć emisję gazów cieplarnianych? Jak być otwartym w środowisku szkolnym na różnorodność i stosunki międzykulturowe?). Praca ta trwała dwa lata (do ukończenia gimnazjum przez te klasy).

Udało mi się stworzyć na lekcjach warunki sprzyjające procesowi nauczania i uczenia się: m. in. wprowadziliśmy zasady poszanowania zdania rozmówcy, słuchania, kultury prowadzenia dyskusji. Uczniowie i uczennice, początkowo niewierzący we własne możliwości, zaczęli pracować. To utwierdziło mnie w przekonaniu, że ważne jest systematyczne włączanie treści globalnych w cykl nauczania i wracanie do nich w toku nauki i działań wychowawczych. Spełniły się moje założenia dotyczące efektów, m. in.: zainteresowanie młodzieży problemami współczesnego świata i środowiska lokalnego; dostrzeganie współzależności między różnymi częściami świata a środowiskiem lokalnym w różnych aspektach; świadomość wykorzystania zdobytej wiedzy i umiejętności w praktycznym życiu. Za kryteria sukcesu uznałam m. in. zaangażowanie w lekcje, aktywność na zajęciach, zaangażowanie w działania o charakterze globalnym i obywatelskim. Istotna była dla mnie uważność na każdego podopiecznego (niezależnie od jego możliwości): przygotowanie wszystkich uczniów do wykorzystania nabytych w trakcie procesu umiejętności w praktyce, wyłonienie liderów w zakresie działalności obywatelskiej i w wymiarze globalnym. Dodatkowymi efektami innowacji okazało się otwarcie na innych ucznia z zespołem Aspergera, który wcześniej nie akceptował pracy w grupie czy parze. Dla mnie osobiście, jako opiekunki, wartością było to, że uczestniczyłam w procesie, który okazał się niezwykle interesujący i rozwijający.

Klub Dobrej Rozmowy

Z tej trwającej dwa lata lekcji wyciągnęłam wniosek, że najważniejsze w pracy wychowawczej i dydaktycznej jest zbudowanie relacji z uczniami i uczennicami. Buduje się ją poprzez rozmowę. Aby ta mogła zaistnieć, potrzebny jest oprócz rozmówców, kontaktu i języka odpowiedni temat, który połączy obie strony. Znalazłam go w jednym z wyzwań globalnych, jakimi są współczesne migracje ludności. Założyłam *Klub Dobrej Rozmowy*, który realizowałam na godzinach wychowawczych oraz zajęciach dodatkowych z wszystkimi chętnymi uczennicami oraz uczniami ze szkoły.

Klub Dobrej Rozmowy. Punkty widzenia to inicjatywa Centrum Edukacji Obywatelskiej w ramach ogólnopolskiego projektu edukacyjnego *Rozmawiajmy o uchodźcach*, którego celem jest wsparcie nauczycieli i nauczycielek w podejmowaniu rozmów z młodzieżą o sytuacji uchodźców i uchodźczyń oraz o współczesnych procesach migracyjnych, a także o wartościach i postawach, które są bliskie młodym ludziom (<https://migracje.ceo.org.pl/klub-rozmowy>). Na naszych spotkaniach rozmawialiśmy o tym, kim są uchodźcy. Skąd pochodzą? Dlaczego opuścili swój kraj pochodzenia? Jak się czują? Czym są spowodowane ich emocje? Czy są wśród nas? Jaka jest różnica między migracją a uchodźstwem? Analizowaliśmy artykuły prasowe na temat migrantów i uchodźców publikowane w codziennej prasie.

Nasz Klub ewoluował, bo z biegiem czasu naturalnie zaczęliśmy podejmować rozmowy na inne tematy. Na bieżąco diagnozowałam potrzeby podopiecznych w zakresie interesujących ich spraw. Młodzież na kolejnych spotkaniach sama proponowała tematy dotyczące m. in.: wyboru ich dalszej drogi życiowej, dzielenia się swoimi

pasjami, niezrozumienia ze strony dorosłych. Najpierw pracowałam z gimnazjalistami, a po reformie zaprosiłam do współpracy wszystkich chętnych uczniów i uczennice ze szkoły podstawowej.

Od rozmowy do działania

Z czasem gimnazjalistki same wyszły z propozycją poznania konkretnej osoby, która ma za sobą doświadczenie uchodźcze. Stworzyliśmy projekt: *Dać część siebie innym – od rozmowy i zbudowania relacji do działania*. Młodzież postawiła diagnozę, że rozmowa nie jest celem samym w sobie, ale jest nim zmiana postaw i podjęcie działania. Jako cel postawiliśmy sobie świadomą i skuteczną pomoc uchodźcom i uchodźczyniom w Polsce. Przygotowania rozpoczęliśmy od kontaktu telefonicznego z panią Mariną Hulią (działaczką społeczną zajmującą się dziećmi skrzywdzonymi przez wojnę oraz uchodźcami dotkniętymi stresem pourazowym i szokiem kulturowym). Rozpoznaliśmy potrzeby rodzin, przygotowaliśmy ulotki i kampanię informacyjną. Zorganizowaliśmy zbiórkę rzeczową według listy ustalonej z panią Mariną Hulią, której finał zakończyliśmy szkolną debatą publiczną na temat solidarności międzyludzkiej: *Co mogę przekazać drugiej osobie w mojej paczce solidarności?* Wydarzenie promowaliśmy przez stronę szkoły, Facebooka, dziennik elektroniczny, Radę Osiedle Kotarbińskiego, prasę lokalną. Następnie przekazaliśmy zebrane przez młodzież dary czeczeńskim mamom i ich dzieciom podczas spotkania na żywo, na Placu Zamkowym w Warszawie. W czasie realizacji naszego projektu młodzież miała szansę przełamać swoje stereotypy dotyczące uchodźców – poznała osobiście z imienia i nazwiska konkretne osoby, które z obawy o swoje życie przyjechały do Polski. Inicjatywa zrobienia czegoś konkretnego obudziła w uczniach i uczennicach poczucie sprawczości i zapał do dalszych działań.

Na co warto zwrócić uwagę podejmując się takich działań? Zanim podejmie się jakąkolwiek akcję, dzieci i młodzież muszą być wdrożone w tematykę, problematykę, należy przeprowadzić ich przez proces, by sami podejmowali różnego rodzaju inicjatywy. Jakich wskazówek mogę udzielić innym? – warto wpleść akcje niesienia mądrości i odpowiedzialnej pomocy w tok nauczania, traktować inicjatywę jako część procesu, a nie jednorazowy wyczyn, a także zadbać o przemyślaną kampanię informacyjną.

Młodzież działa na rzecz młodszych kolegów i koleżanek

Razem z chętną młodzieżą wzięłam udział w projekcie czytelniczym *Poczytajmy o DOMach, czyli Dobre Opowieści o Mieszkańcach* Centrum Edukacji Obywatelskiej. Uczniowie i uczennice klas szóstych przygotowywali spotkania czytelnicze dla pierwszoklasistów, podczas których czytali udostępnione wcześniej opowieści o różnych domach na świecie, o ich mieszkańcach i mieszkankach oraz prowadzili rozmowy na ten temat. W ten sposób uczniowie i uczennice dowiedzieli się więcej nie tylko o mieszkalnictwie i nierównościach społecznych, ale także o tym, czym są Cele Zrównoważonego Rozwoju i na czym polega ich realizacja (<https://poczytajmy.ceo.org.pl/publikacje/poczytajmy-o-domach-publicacja>, m. in. scenariusz: *Nasze miasto w świecie zrównoważonego rozwoju*). Punktem wyjścia do pracy z dziećmi była książka *Domy* Carson Ellis (Wydawnictwo Wilga, 2016) oraz przygotowane przez CEO scenariusze zajęć i akcji czytelniczych. Zanim szóstoklasiści samodzielnie zaczęli prowadzić projekt, przeprowadziłam z nimi kilka spotkań integrujących grupę projektową i wprowadziłam ich w problematykę Celów Zrównoważonego Rozwoju. Rozmawialiśmy, co oznaczają wszystkie cele i w jaki sposób można je realizować, (np. *Koniec z ubóstwem, Zero głodu, Dobre zdrowie i jakość życia* itd.). Zatem moi podopieczni, aby czegoś nauczyć dzieci, sami musieli udoskonalić swój warsztat pracy. Dzieci pod opieką swoich starszych koleżanek i kolegów m. in. rysowały zrównoważone domy, z czasem robiły w grupach makiety zrównoważonego osiedla, wykorzystując surowce wtórne. Nieustannie nadarzała się okazja, by porozmawiać o zrównoważonym mieście, odpowiedzieć na pytanie, co to znaczy, że nasze codzienne postępowanie ma znaczenie dla funkcjonowania całego świata.

Przy okazji festynu szkolnego organizowanego z radą osiedla, ogłosiłam konkurs na pracę *Moje zrównoważone miasto – moje zrównoważone osiedle*. Polegał on na sfotografowaniu dowolnej części osiedla, wywołaniu fotografii w dwóch kopiach i stworzeniu na jednym ze zdjęć własnej wizji zrównoważonego osiedla. Prace można

było obejrzeć podczas wystawy w dniu festynu. Wtedy też zostali nagrodzeni autorzy najciekawszych rozwiązań. Młodzież prezentowała również swoje propozycje podczas Ogólnopolskiej Prezentacji Projektów Młodzieżowych w Warszawie.

Wychowawczy potencjał

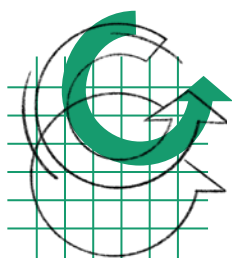
Wychowawczy potencjał wyżej przedstawionych działań jest ogromny. Rozwija się twórcza inwencja młodego człowieka, jego kreatywność, przejmuje on odpowiedzialność za proces uczenia się, ale także nauczania. Mam świadomość, że wypuszczam w świat absolwenta wyposażonego w umiejętności potrzebne do świadomego i mądrego funkcjonowania w świecie.

Na koniec roku szkolnego roku przed prawie trzema laty, jedna z moich wychowanek obdarowała mnie wizerunkiem mojej karykatury opatrzonej cytatem: *Zawsze idź przez życie tak, jakbyś miał coś nowego do nauczenia się, a tak się stanie* – rzeczywiście idę przez proces wychowawczy razem z moimi wychowankami i razem się siebie uczymy, poprzez to, czego doświadczamy. Wzrasta zaufanie między nami. Ponieważ idę razem z nimi – nie udaję, że wszystko wiem, jestem dla nich wiarygodna. Inny cytat umieszczony przez uczennicę przy wspomnianym wizerunku to: *Jest tylko jeden sposób nauki. Poprzez działanie* – taki sposób proponuję i okazuje się skuteczny. Jednak, by dojść do działania, najpierw trzeba stworzyć warunki do rozmowy. Podczas niej wybrzmiewają wyzwania i problemy, o których można krytycznie myśleć i wspólnie szukać twórczych rozwiązań.

Jednym z celów kształcenia ogólnego w szkole podstawowej jest wzmocnienie poczucia tożsamości. Jeszcze nigdy odpowiedź na pytanie Kim jestem? nie była tak wielowymiarowa. Poszukiwanie jej będzie wspierać uczniów i uczennice w rozumieniu siebie, swojej wyjątkowości i potencjału, a w rezultacie przygotuje obywateli i obywatelki pewnych swojej wartości do stawiania czoła skomplikowanej i pełnej wyzwań codzienności XXI wieku. Ponadto chcemy, by tożsamość uczniów i uczennic budowana była w oparciu o ich pozytywne relacje z otaczającym światem: rodziną, klasą, szkołą, społecznością lokalną i międzynarodową oraz naturą. Zatem proponujemy, by wychowawczą rolą szkoły dziś było wspieranie uczniów i uczennic w poszukiwaniu odpowiedzi na bardziej złożone pytanie: Kim jestem jako jednostka i jako część globalnej wspólnoty, z jej współczesnymi wyzwaniami?

Globalne obywatelstwo

Katarzyna Dzięciołowska

Codziennie sytuacje szkolne – wskazówki

Wspieranie potencjału uczniów i uczennic bez stereotypów

Poznaj zainteresowania swoich uczniów i uczennic, stwórz przestrzeń, by poznali je między sobą i mieli możliwość ich rozwijania bez stereotypowego patrzenia. Wspieraj ich w podejmowaniu zadań, w których dopiero odkryją swoje kompetencje i będą mogli się sprawdzić w nowych rolach. Często wydaje nam się, że nie poddajemy się stereotypowemu myśleniu, a nasze postrzeganie uczniów i uczennic jest wolne od uprzedzeń. Jednak mechanizmy, o których mowa, są nieświadome i warto przyjrzeć się bliżej swojemu zachowaniu i językowi, którego używamy. Przykładem takiego myślenia są stereotypy płciowe, np. różnicowanie zadań na „dziewczęce” i „chłopięce”, lub automatyczne określanie cech osób na podstawie płci.

Zadaj sobie pytania:

- Czy pozwalam wykazać się dziewczętom i chłopcom w różnych zadaniach?
- Czy jestem wolna od oceniania dziewczynek jako grzecznych, dobrze się uczących, a chłopców jako nie-subordinowanych i wymagających?
- A może uważam, że dziewczynki na ogół nie są dobre w przedmiotach ścisłych, a chłopcy są zdolniejsi w zadaniach ruchowych?

Tego typu przekonania przekazujemy naszym podopiecznym, przez co mogą nigdy nie odkryć swego potencjału. Dotyczy to nie tylko stereotypów płciowych, czasem dzieci i młodzież przechodzą cały cykl edukacji z „przyklejoną etykietą” (np. leniwy, zdolny, grzeczny, nierozgarnięty), której nie sposób się pozbyć. To ogranicza ich myślenie, że jacyś są i nie stać ich na nic innego. Jako dorośli mamy moc nadawania tych „etykietał”, ale możemy również uświadamiać sobie takie zachowanie i uwalniać uczniów i uczennice od tego bagażu, dając im szansę rozwijać się w zgodzie ze sobą.

Pomocą w ocenie naszych zachowań i zmianie ich może być artykuł Mai Dobiasz-Krysiak i Justyny Frydrych: <https://blog.ceo.org.pl/jak-to-jest-z-rownoscia-plci-w-polskiej-szkole/>.

Zachowania wychowawcy są wzorem dla uczniów i uczennic

Bądź wzorem dla swoich uczniów i uczennic, wejdź w rolę globalnego obywatela lub obywatelki: zgłębiaj wyzwania współczesnego świata i ucz się, w jaki sposób adekwatnie na nie reagować. Mów o tym, co umiesz i o tym, czego nie potrafisz. Gdy przytrafi się okazja – dziel się tym, jak ty dysponujesz swoimi zasobami i kompetencjami na rzecz zrównoważonego świata. Może szyjesz wielorazowe woreczki na zakupy, jeździsz rowerem do pracy lub aktywnie działasz w jakiejś organizacji pozarządowej? Warto, by uczniowie i uczennice o tym wiedzieli, bo być może właśnie to zainspiruje ich do działania. Zachęcaj również innych nauczycieli i nauczycielki do wspólnych przedsięwzięć na rzecz sprawiedliwszego i bardziej zrównoważonego świata – im was więcej, tym większe oddziaływanie na młodzież. Razem bierzcie udział w formach rozwoju osobistego, dzięki którym pogłębicie wiedzę i umiejętności w zakresie tematów globalnych.

O tym, jak włączać tematy globalne do pracy szkoły, dowiesz się z naszych programów opisanych na stronie www.globalna.ceo.org.pl/programy. Jeśli masz ochotę na więcej inspiracji, zajrzyj na strony Polskiej Akcji Humanitarnej: www.pah.org.pl/edukacja/ i dowiedz się więcej o mądrym pomaganiu lub Instytutu Globalnej Odpowiedzialności: www.igo.org.pl/kategoria/edukacja-globalna/, gdzie jest wiele materiałów na temat ekonomicznej edukacji globalnej – nierównościach na świecie i sposobach przeciwdziałania im.

Pozytywne wzorce zachowań

Buduj swój autorytet i poszerzaj horyzonty uczniów oraz uczennic o nowe wzorce – przybliżaj im postacie, które działają na rzecz zrównoważonego świata – zarówno twoje starania, jak i przykłady działań aktywistów i aktywistek mogą być inspiracją dla uczniów i uczennic do własnego rozwoju. Dziel się wiedzą o zmianach, które zostały wprowadzone dzięki niezgodzie młodych ludzi na kształt świata, który zastali. Takie informacje na temat aktywności współczesnych młodych Polaków i Polek znajdziecie np. w książce Justyny Sucheckiej pt. „Young Power”. Ale historia zna wiele różnorodnych przykładów aktywności społecznej i obywatelskiej młodzieży – od polskiego strajku szkolnego w 1905 roku po indyjski kobiecy Różowy Gang (Gulabi Gang). Oba te ruchy łączy walka o upodmiotowienie grupy ignorowanej dotychczas przez władze – w pierwszym przypadku młodych ludzi w Polsce pod zaborami, w drugim kobiet w dzisiejszych Indiach.

Wspieraj dążenia młodzieży do poszukiwania swojej drogi, choćby były to sposoby niewygodne dla ciebie – jak np. dyskusja, podczas której uczniowie i uczennice ewidentnie się z tobą nie zgadzają czy formy protestu (jak np. uczestnictwo w Młodzieżowym Strajku Klimatycznym w czasie zajęć szkolnych). W takiej sytuacji warto rozmawiać, zadawać pytania i próbować zrozumieć postawę młodych ludzi, którzy w ten sposób uczą się postaw społecznych. Potraktowanie młodzieży podmiotowo to najlepszy sposób na zbudowanie w nich sprawczości. Globalne obywatelstwo oznacza również uwzględnianie potrzeb i słuchanie opinii osób oraz grup, których głos nie jest słyszalny na co dzień w debacie publicznej.

O aktywistkach na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu przeczytasz na naszych kartach do gry w Piotrusia: www.bit.ly/KartyAktywistki. Hindou Oumarou Ibrahim z Czadu czy Amerykanka Alexandria Ocasio-Cortez to młode innowatorki znane na świecie ze względu na swoją społeczną i ekologiczną działalność.

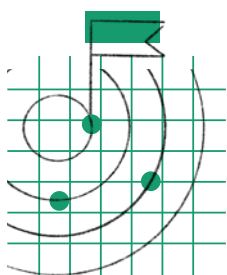
Rozmowa o wartościach

Rozmawiaj z uczniami i uczennicami o wartościach w kontekście uwrażliwiania na wyzwania globalne.

- Co jest dla mnie ważne, co jest ważne dla nas? Co jest ważne dla świata i wszystkich ludzi?
- Czy moje wartości są podobne do wartości innych osób? Czym się różnią? Z czego te różnice wynikają?
- Skąd wiem, że moje poglądy są moje i są ważne? Co oznacza być nonkonformistą?

Tematów do takich rozmów dostarczają bieżące wiadomości – przyglądajcie się wspólnie światu i rozmawiajcie na ważne, często kontrowersyjne, tematy – to one uruchamiają w uczniach postawy, na których kształtowaniu nam zależy. Pandemia koronawirusa? Zmiana klimatu? Zamach terrorystyczny? Daj uczniom dojść do głosu: pozwól podzielić się wiedzą, którą mają, emocjom, które się w nich pojawiają, wreszcie, wartościom, na których bazują. Gdy usłyszysz perspektywę uczniów i uczennic, łatwiej będzie pracować nad tym, aby do repertuaru ważnych dla nich rzeczy dołączyły (lub utrwaliły swoją obecność): sprawiedliwość, godność, równość, wolność, różnorodność, pokój i równowaga środowiskowa.

W rozmowach stwarzaj przestrzeń do wypowiedzenia, co nie podoba się twoim uczniom i uczennicom w funkcjonowaniu świata, a na czym im zależy. Zwracaj uwagę na to, że można się buntować w obliczu niesprawiedliwości i w obronie wartości, mów o tym, jakie możliwości wypowiedzenia własnej opinii daje demokratyczne społeczeństwo. Jeśli nie czujesz się gotowy na taką rozmowę, nie przyspieszaj jej. Najpierw zbuduj relację z podopiecznymi, bądź otwarty i chętny do rozmowy, znajdź wsparcie. Informacje o tym, czym jest dobra rozmowa i jak prowadzić ją w szkole, znajdziesz w kolejnej części tego materiału.

Działania specjalne – inspiracje

Inicjuj szkolne projekty wolontariackie dotyczące współzależności globalnych

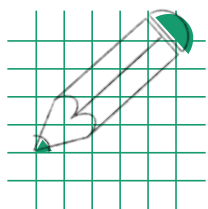
Projekty młodzieżowe są przestrzenią do działań – na przykład na rzecz Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ. Ciekawą formułą projektów uczniowskich są kampanie informacyjne. Wymagają zapoznania się młodzieży z Celami Zrównoważonego Rozwoju, a następnie opracowania formuły, w jakiej przekażą swoją wiedzę kolegom i koleżankom w szkole lub społeczności lokalnej. Uczniowie i uczennice chętnie przygotowują plakaty, ulotki, spotkania informacyjne, lekcje dla młodszych kolegów i koleżanek, ankiety, happeningi, piszą artykuły do lokalnych gazet, kręcą filmiki. Konkretną pomocą w realizacji tego zadania są plansze, które przy każdym z Celów zawierają przykłady młodzieżowej aktywności: <http://bit.ly/PlanszeCZR>. Opis metody projektu w edukacji globalnej, przykłady takich działań w społecznościach szkolnych i materiały znajdują się na stronie: <http://bit.ly/projektyEG>.

Przestrzeń do prezentowania treści globalnych

Wyznacz przestrzeń, w której uczniowie i uczennice będą mogli w oparciu o swoje pasje przekazywać wartościowe globalne treści – uczniowską gazetkę szkolną poświęconą Celom Zrównoważonego Rozwoju, audycje w radiowęźle na temat globalnych współzależności czy redakcję szkolną poświęconą tematowi zmiany klimatu (możecie na przykład włączyć się do społeczności CEO i Planet4All: <https://ekologia.ceo.org.pl/iplanet4all>). Każde z tych działań wychodzi poza jednorazową formułę projektu edukacyjnego, umożliwiając zdobycie nowych kompetencji, ale i przeżycie wspólnej radości z nieoczywistych trwałych działań. Warto przy tym sięgnąć do tematów bliskich odbiorcom – smog w waszej okolicy może być pretekstem do eksploracji zagadnienia odnawialnych źródeł energii, pobliski las daje pretekst do rozmowy o roli społeczności lokalnej w zachowaniu różnorodności biologicznej na Ziemi, a lokalna organizacja pozarządowa przeciwdziałająca przemocy w rodzinie jest jednym z przykładów działania na rzecz równości płci. Bazując na zainteresowaniach i umiejętnościach uczniów i uczennic możecie razem stworzyć coś bardzo wartościowego.

Cele Zrównoważonego Rozwoju są naszymi celami

Przestuduj Cele Zrównoważonego Rozwoju wraz z kadrami szkolną i zastanówcie się w tym gronie, w jaki sposób możecie wprowadzać je w życie szkoły. Może Cel 5: Równość płci i Cel 9: *Innowacyjność, przemysł i infrastruktura* będą inspiracją do zaproszenia na spotkanie z młodzieżą kobiet pracujących w zawodach przyszłości – informatyczek, naukowczyń, inżynierek? Może połączycie Cel 15: Życie na lądzie ze spotkaniami z lokalnymi działaczami i działaczkami w temacie ekologii i leśnictwa? Może Cel 4: *Dobra jakość edukacji* będzie dla was inspiracją do zastanowienia się, jakie aspekty włączyć do programu wychowawczego szkoły? Na początek możecie zrealizować nauczycielską inicjatywę, w ramach której (może przy wsparciu rady rodziców?) pokażecie, co dorośli związani z waszą szkołą robią na rzecz zrównoważonego rozwoju. Inspirujące dla uczniów i uczennic może być, jeśli np. na stronie internetowej szkoły opublikujecie krótkie notatki o nauczycielach i nauczycielkach, które uwzględnić będą po jednym działaniu na rzecz lepszego świata, którym dana osoba chce się pochwalić.

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

GDZIE KOŃCZY SIĘ ŚWIAT WOKÓŁ MNIE?

Celem ćwiczenia jest poszerzenie perspektywy uczniów i uczennic o elementy tożsamości, przy jednoczesnym odwołaniu do tego, co znają i dostrzegają wokół siebie. Zbudowanie szerokiego wyobrażenia o świecie, którego jestem częścią, choć w mniej oczywisty sposób niż grup takich jak rodzina czy szkoła, pozwoli na kolejny krok, którym jest wzięcie odpowiedzialności za przyszłość tego świata.

Czas trwania: ok. 30 min

Materiały i środki dydaktyczne: tablica i kreda/marker, ewentualnie materiały do pracy grup, jeśli wybierzesz tę opcję. Ćwiczenie można przeprowadzić zdalnie, np. za pomocą tablicy na GoogleMeet czy notatki w Office 365.

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4–8 szkoły podstawowej

Przebieg ćwiczenia:

1. Zadaj uczniom i uczennicom pytanie kluczowe: „Gdzie kończy się świat wokół mnie?” Pozwól im na swobodne wypowiedzi, nie komentując.
2. Zaproponuj wspólny opis tego, co znajduje się wokół nas. Napisz na środku tablicy „JA” i narysuj okrąg wokół niego. Jeśli masz grupę, w której wszyscy dobrze się czują, wyrażając własne zdanie, a jednocześnie potraficie zachować porządek wypowiedzi, pracujcie wspólnie. Inną opcją jest podział na kilkoosobowe grupy i indywidualna praca grup. Narysuj kolejne okręgi wokół pierwszego. Poproś uczniów i uczennice, by wymienili to, co znajduje się wokół nich, co jest najbliższym im światem. W tej chwili najprawdopodobniej będzie to klasa szkolna, wszystkie osoby, które do niej należą, znajdujące się w pomieszczeniu przedmioty. A może za najbliższy świat wokół siebie uczniowie uznają swoją rodzinę? W takim wypadku wyjdźcie od rodziny, a kolejne kręgi twórzcie z grup znajomych i nieznanymi, którzy znajdują się „wokół nas”. Jaką metodę wyboru kręgów

przyjmiecie, ma mniejsze znaczenie, najważniejsze jest to, by uczniowie i uczennice zastanowili się nad tym, co ich otacza. Narysujcie kolejne kręgi i wpisujcie do nich kolejnych ludzi, miejsca, przedmioty, ekosystemy itp.

3. To jest moment na stop-klatkę, zrobienie zdjęcia waszej pracy (albo pracy grup, gdy na nią się zdecydowaliście), jeśli chcesz ją potem porównywać do efektów zadania po realizacji procesu edukacyjnego.
4. Gdy wyczerpią się propozycje uczniów i uczennic, zadaj jeszcze kilka pytań uzależnionych od poprzednich propozycji młodzieży, a powiązanych z perspektywą globalnych współzależności. W którym z kręgów umieścilibyście Polskę i Polaków? Czy w waszych kręgach jest miejsce na otaczającą nas przyrodę. Jeśli tak to gdzie? W którym z kręgów znajdzie się nasz kolega z innego kraju? W którym z kręgów jest miejsce, w którym spędzamy wakacje? W którym miejscu na naszej „mapie świata” znajdują się osoby, których nie znamy, a z którymi coś nas łączy np. osoby, które uszyły nasze buty, osoby, które uprawiały warzywa i owoce, które spożywamy, osoby, których dom zatonał podczas powodzi spowodowanej zmianą klimatu? W którym kręgu znajdują się elementy przyrody takie jak: jezioro w naszej miejscowości, góry, gdzie spędzaliśmy wakacje, najgłębszy kanion na Ziemi, którego nigdy nie widzieliśmy, kometa, którą obserwujemy na niebie? W tej symulacji zależy nam na poszerzeniu perspektywy uczniów o miejsca i ludzi których nie wymienili, jednocześnie pamiętając o dostosowaniu pytań do wiedzy uczniów i uczennic. Proponujemy elementy współzależności globalnych jako wstęp do dalszej pracy wychowawczej.
5. Po stworzeniu stosunkowo pełnej listy (dla tej grupy i w tym momencie, bo oczywiście ćwiczenie można kontynuować bardzo długo), zachęcamy do refleksji nad tym, co stworzyliście. Zapytaj uczniów i uczennice, czy kiedy patrzą na powstały schemat świata wokół nas, nasuwają im się jakieś pytania. Jeśli coś zaproponują, kontynuuj temat. Jeśli nic nie padnie ze strony młodzieży, dopytaj o kilka kwestii: czy ten schemat jest taki sam dla wszystkich osób w klasie? Czym może się różnić? Skąd wiadomo, gdzie znajdują się granice między kręgami? Na ile są one stałe? W jaki sposób mogą się przeplatać elementy zawarte w kręgach? W jaki sposób na siebie te elementy wpływają?
6. Zadaj ponownie pytanie: „Gdzie kończy się świat wokół mnie”? Dlaczego właśnie tu? Dużą wartością byłoby, gdyby odpowiedzi na te pytania udzieliła każda z osób. Można to zrobić za pomocą wypowiedzi lub wpisów na wspólnej tablicy, np. w formie tweeta (140 lub 280 znaków na wpis). Podsumowując lekcję, zwróć uwagę, jak różnorodne są odpowiedzi oraz jak poszczególne elementy w kręgach są ze sobą powiązane.

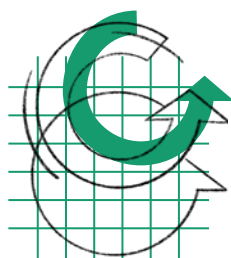
Informacja zwrotna: Podziękuj uczniom i uczennicom za ich wkład w ćwiczenie. W ramach komentarza możesz zwrócić uwagę na sposób, w jaki pracowali, docenić liczbę pomysłów i chęć do dzielenia się swoją perspektywą. Unikaj ocen! Jeśli usłyszysz w trakcie ćwiczenia, że wychowankowie oceniają swoje pomysły, zwróć uwagę, że każdy może mieć inny punkt widzenia i nie ma tu dobrych ani złych odpowiedzi.

Zwróć na to uwagę: Co uczniowie i uczennice wymieniają jako elementy świata wokół siebie? Będą wymieniali to, co znają i to, co uznają za ważne. Z tą wiedzą możemy w kolejnym procesie edukacyjnym poszerzać ich wiadomości o inne elementy oraz wpływać na to, co uważają za ważne (np. podkreślać, że ludzie i relacje z nimi są ważniejsze od przedmiotów). Dodatkową opcją jest przeprowadzenie ćwiczenia dwa razy – przed rozpoczęciem procesu edukacyjnego i pod koniec. Pozwoli to przyjrzeć się efektom pracy, a nawet omówić je z uczniami i uczennicami, zadając pytanie, czy coś się zmieniło.

Rolą wychowawcy jest praktykowanie dobrej rozmowy, czyli komunikacji nastawionej na wzajemne zrozumienie i dialog, ponieważ wpływa to na jakość relacji rówieśniczych, międzyklasowych oraz na linii wychowawca-wychowankowie. W praktyce oznacza to stworzenie w klasie przestrzeni na to, żeby młodzi ludzie mogli dzielić się swoim zdaniem, nauczyli ze sobą rozmawiać, odkrywać nowe sposoby myślenia oraz zmieniać swoje poglądy bez obawy o osąd. Tematyka skupiona wokół współczesnych wyzwań świata bardzo temu sprzyja, gdyż z jednej strony jest bliska uczniom i uczennicom, a z drugiej – porusza kontrowersyjne i złożone kwestie, dzięki czemu młodzi ludzie uczą się otwartości na różne perspektywy. Podejmowanie niełatwych tematów sprawia, że uczniowie i uczennice mają szansę spotkać się w dyskusji z kimś, kto ma inne zdanie niż oni, skonfrontować je, nauczyć się szacunku do człowieka bez względu na różnice zdań.

Praktykowanie dobrej rozmowy

Bernadetta Białek

Codziennie sytuacje szkolne – wskazówki

Przestrzeń do przyjaznej rozmowy

- Zauważasz trudności z komunikacją w twojej klasie? Wychowankowie nie wiedzą, jak rozmawiać z osobami, które mają inne opinie i poglądy? Być może nie zawsze wiedzą, co myśleć o danej sprawie opisywanej przez media? A może mają doświadczenie bycia w rozmowie, w której strony nie słuchały się wzajemnie? Zanim zaczniesz rozmawiać na ciekawe i nurtujące tematy globalne, stwórz przestrzeń do przyjaznej rozmowy, bezpiecznego dzielenia się emocjami, dostrzegaj i nazywaj potrzeby osób zarówno w sytuacjach wychowawczych, jak i podczas rozmowy o świecie. Dużym wsparciem może okazać się metoda *Porozumienia bez przemocy* opracowana przez amerykańskiego psychologa Marshalla B. Rosenberga. Metoda w czterech krokach: 1. Obserwacje: Co się wydarzyło, 2. Uczucia: Co poczułeś? Co mogła poczuć druga osoba?, 3. Potrzeby: Jaka twoja lub czyjaś potrzeba była spełniona/spełniona?, 4. Prośba: Czy jest coś, o co chciałbyś/chciałabyś kogoś teraz poprosić? <https://www.empathicway.pl/porozumienie-bez-przemocy-podstawowe-informacje/>.
- Wyjdź poza schemat typowej lekcji. Przeorganizuj ustawienie ławek w sali – ustaw je w kształt podkowy. Szukaj również okazji do rozmowy poza szkołą (np. na wycieczce szkolnej czy spacerze po lesie/parku) – pamiętaj, by wszyscy rozmówcy widzieli siebie nawzajem, bądź z nimi w kręgu. Przyjmij perspektywę partnera do rozmowy – daj szansę zainicjować rozmowę na interesujące wychowanków tematy im samym. Pozwól im przejść pałeczkę. Nie pouczaj. Daj możliwość wybrzmieć wszystkim opiniom i poglądom, aby każdy podczas spotkania poczuł się ważny i potrzebny w rozmowie.
- Wspólnie stwórzcie zasady dobrej rozmowy – to wytyczne, zgodnie z którymi będziecie pracować. Warto ustalać je razem z podopiecznymi – wzrasta ich moc sprawcza, poczucie wartości i jako autorzy zasad stają się bardziej odpowiedzialni za przebieg rozmowy. Takie ramy rozmowy porządkują również sposób komunikowania się podczas zajęć. Możesz np. zaproponować wychowankom wyjściowe punkty: 1. *Każdy z nas*

widzi świat trochę inaczej – ma swoją prawdę. 2. Każdy mówi w swoim imieniu, odnosząc się do własnych doświadczeń. 3. Słuchamy siebie nawzajem. Zainspiruj się zasadami proponowanymi w Klubie Dobrej Rozmowy : https://ceo.org.pl/sites/default/files/ceo_przewodnik_dla_uczniow_www_1.pdf s. 26) i skonsultuj je z młodzieżą. Zasady można wywiesić w widocznym miejscu w sali lekcyjnej.

Dzięki przyjaznej przestrzeni zyskujesz zarówno ty, jak i twoi podopieczni. Komunikacja między rówieśnikami, a także między uczniami i opiekunem staje się bardziej szczerą i otwartą.

Rozmowy na trudne i kontrowersyjne tematy

Jeśli zauważasz brak zainteresowania tematami, które inicjujesz, stwarzaj okazje do rozmowy na bieżące tematy globalne, wychodząc od tego, co zaproponują twoi podopieczni, np. podczas przypadkowej rozmowy w czasie godziny wychowawczej. Aktualne wydarzenia, którymi żyje świat, są im bliskie, a jeśli nie, mają szansę się takimi stać. Uczniowie i uczennice lubią słuchać, co mają im do powiedzenia rówieśnicy. Z czasem zacznij zadawać pytania, jakie tematy dotyczące Polski/Europy/świata są poruszane ostatnio w mediach. Dopytuj, dlaczego właśnie takie. Jakich zagadnień globalnych dotyczą (np. praw człowieka, ekologii, pandemii, zdrowia, smogu)? Dociekaj dalej, zadając szczegółowe pytania bądź motywując innych do ich zadawania. Miej świadomość, że dzięki podejmowaniu tematyki z zakresu edukacji globalnej i ekologicznej, wyposażasz podopiecznych w świadomość różnorodności świata. Nie obawiaj się proponować trudnych tematów, które dzielą społeczeństwo (np. migracje, wydobywanie węgla, członkostwo w UE), kwestionują osobiste przekonania uczniów i uczennic (np. poglądy polityczne czy stosunek do mniejszości), charakteryzują się funkcjonującymi obok siebie sprzecznymi wyjaśnieniami (np. zmiana klimatu czy kolonializm), wywołują silne emocjonalne reakcje (np. równość płci, przemysłowa hodowla zwierząt). Kontrowersyjne tematy są elementem naszej codzienności i uczniowie oraz uczennice dzięki ich podejmowaniu lepiej radzą sobie z globalnymi wyzwaniami. Zaczynają rozumieć współzależności globalne. Uczą się krytycznego myślenia poprzez analizę osobistych wartości i konfrontowanie ich z poglądami innych osób. W rozwiązywaniu konfliktów biorą pod uwagę różne punkty widzenia i szukają wspólnie najlepszych rozwiązań.

Jako wychowawca podejmując takie rozmowy sam/sama rozwijasz się i nie stoisz w miejscu. Zyskujesz również poczucie, że modelujesz postawy odpowiedzialnych i świadomych obywateli świata.

Emocjonalne zaopiekowanie

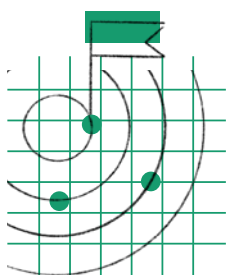
- Bądź świadomy, że podczas podejmowania tematyki globalnej u rozmówców mogą pojawiać się różne emocje. Nie hamuj ich. Ucz, jak odróżniać opinię od mowy nienawiści (<https://blog.ceo.org.pl/jak-zapobiegac-mowie-nienawisci-praktyczne-rozwiazania-i-gotowe-materialy/>) i jak stawiać granice między nimi (zapisuj przykładowe wypowiedzi uczniów i uczennic na tablicy – na bieżąco pytaj, w których z nich jest rzeczowa, obiektywna informacja (fakty), a w których pojawia się język agresji (taki, który może kogoś ranić, obrażać albo w nieobiektywny sposób przedstawiać jakieś zjawisko). Dopytuj, jakimi innymi słowami można zastąpić dany opis; drąż temat – dlaczego warto na co dzień w rozmowach z odpowiedzialnością i świadomością dobierać słowa, których używamy? Korzystaj z nowych technologii – prześledźcie tytuły artykułów w Internecie na dany temat i na bieżąco komentujcie, które z nich zawierają fakty, a które opinie? Jakie są to opinie? Z czego wynikają? W jaki sposób można by było zastąpić dany komunikat, aby był obiektywny?
- Pracuj na konfliktach – zarówno tych pojawiających się w szkole (np. problem hejtu w Internecie), jak i tych dzielących społeczeństwo (np. członkostwo Polski w UE). Zwłaszcza, że te szkolne potrafią być kalką społecznych. Pozwól im wybrzmieć i zaopiekuj się emocjami stron, które biorą w nich udział. Ważne, żeby po rozmowie nie zostawić kogoś roztrzęsionego. Jeśli obawiasz się samodzielnie podejmować dany temat, zapraszaj osoby, które mogą poprowadzić taki proces (np. innego nauczyciela, psychologa, pedagoga lub trenera z zewnątrz) – im jest łatwiej poradzić sobie z pojawiającymi się emocjami i zdobyć się na bezstronność.

- Gdy uczniowie i uczennice mają trudność w nazwaniu emocji, warto wywiesić w widocznym miejscu mapę emocji Roberta Plutchika (koniecznie kolorową, gdyż – szczególnie młodsze dzieci – będą utożsamiały określoną emocję z danym kolorem), a w starszych klasach można jeszcze dodatkowo umieścić koło uczuć Kaitlin Robbs (<https://streskiler.pl/mapa-emocji-i-kolo-uczuc-powiedz-co-naprawde-czujesz/>).
- Gdy pojawią się zdania kontrowersyjne, dopytaj, z czego wynika taki pogląd/ocena sytuacji? Jakie emocje teraz ktoś czuje? Mogą się również pojawić emocje związane z tym, czego doświadczamy: ocieplenie klimatu, zanieczyszczenie środowiska, łamanie praw człowieka, terroryzm, pandemia. Jeśli w szkole jest stworzona odpowiednia przestrzeń, młodzież nauczy się je przepracowywać, radzić sobie z nimi, co zapobiegnie ewentualnej agresji.

Gdy młodzi ludzie poczują się bezpiecznie, wówczas można szukać konstruktywnych rozwiązań. Daj możliwość wyzwolenia refleksji, która prowadzi do krytycznego myślenia, a ono z kolei do podjęcia konkretnej aktywności. Dając poczucie bezpieczeństwa swoim wychowankom, sam poczujesz wewnętrzny spokój. Zadbasz tym samym o swój dobrostan – emocje obu stron zostaną zaopiekowane.

Potencjał różnorodności

W różnych sytuacjach wychowawczych doceniaj i podkreślaj wartość różnorodności – np. w momentach konfliktowych, gdy pojawiają się odmienne zdania czy poglądy, przekieruj rozmowę na wartości płynące z różnorodności. Otwartość na odmienne zdania pozwala wypracować rozwiązania, które są dobre dla różnych stron. Dobrą okazją do poruszenia tematyki różnorodności jest temat świąt i tradycji, które mogą ujawniać różnice między uczniami i uczennicami waszej klasy. Na początku roku stwórzcie kalendarz świąt i ważnych dni dla różnych kultur, z którymi utożsamiają się twoi wychowankowie. Warto wykorzystać to ćwiczenie jako przyczynek do refleksji nad podobieństwami i różnicami. Umożliw młodzieży wchodzenie w role osób, które myślą inaczej niż oni i one, losowo przydzielaj postaci podczas zajęć dramatycznych, symulacji i dyskusji. Pozwól uczniom i uczennicom (oraz sobie!) na eksperymenty myślowe, w których zadaniem jest wyobrazić sobie sytuację innej osoby. Świetnie nadają się do tego wszelkie techniki dramatyczne, a adekwatnie dobrane potrafią wesprzeć proces wychowawczy, również w formie interwencji. Rozmawiaj z uczniami i uczennicami o wielokulturowości. Materiały na ten temat dla wychowawców (i nie tylko) znajdziesz tu: <http://bit.ly/2LjflWf>.

Działania specjalne – inspiracje

W projektach uczniowskich postaw na wydarzenia, które sprzyjają dobrej rozmowie. Pamiętaj o ustalonych wcześniej wspólnie z grupą zasadach, które dają uczestnikom i uczestniczkom poczucie bezpieczeństwa i pozwalają im się rzetelnie przygotować do podejmowanej aktywności.

Tydzień Edukacji Globalnej

Weź udział w Tygodniu Edukacji Globalnej – międzynarodowej inicjatywie edukacyjnej organizowanej co roku w celu zwrócenia uwagi Europejczyków na współczesne problemy o charakterze globalnym. Możecie zorgani-

zować w szkole debatę, która nawiązuje do hasła przewodniego w danym roku. W poprzednich latach były to m. in.: *Jak uczynić lepszym nasz świat?* (*To nasz świat. Uczyńmy go lepszym!* 2020), *Co każdy z nas może zrobić dla poprawy klimatu?* (*Pobudka! Ostatni dzwonek dla klimatu!* 2019), *W jaki sposób mogę przyczynić się do realizowania Celów Zrównoważonego Rozwoju?* (*Odpowiedzmy na wyzwania zmieniającego się świata!* 2018). Można również rozważyć inne kwestie, np.: *Co łączy wyzwania współczesnego świata z wyzwaniami naszej społeczności lokalnej? Czy mam realny wpływ na zmianę?*

Jeśli obawiasz się debaty szkolnej, możesz zacząć od klasowej, stosując np. world cafe – metodę małych kroków. Uczniowie i uczennice podzieleni są na grupy, które przy stolikach dyskutują na różne aspekty danego tematu. Po ustalonym czasie następuje zmiana i wszyscy poza jedną osobą (gospodarzem stolika) zmieniają stolik i rozpoczynają rozmowę na inny temat. Gospodarz stołu streszcza to, co powiedziały poprzednie grupy i zachęca do dalszej dyskusji. Rozmówcy są zachęceni do zapisywania swoich pomysłów, aby następne grupy mogły się do nich odwoływać. Na koniec następuje oficjalne podsumowanie wyników pracy przy stolikach (<https://partycypacja-obywatelska.pl/strefa-wiedzy/techniki/world-cafe/>).

Szkoła dla Zrównoważonego Rozwoju

Opracowując plan wychowawczy klasy, świadomie włącz w niego pracę z Celami Zrównoważonego Rozwoju. Włączajcie rozmowę i dyskusję do codziennej praktyki szkolnej. Poszerzcie ją o aspekty globalne, np. jednym z pytań w debacie kandydatów do reprezentacji samorządu szkolnego może być: *Do realizacji których z Celów Zrównoważonego Rozwoju przyczyni się samorząd uczniowski, jeśli zostaniesz wybrany?* Niektóre z nich np. Cel 4. *Dobra jakość edukacji* (zadanie do realizacji: Wysokiej jakości edukacja dla wszystkich, uczenie się przez całe życie) – można odnieść do edukacji uczniów i uczennic czy Cel 5. *Równość płci* (zadanie do realizacji: Osiągnąć równość płci, wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt) – można odnieść do rozmawiania i działania na rzecz równouprawnienia w klasie i szkole.

Poznajmy się od kuchni

Wyjdź z pomysłem cyklicznych spotkań pozalekcyjnych włączających w środowisko rówieśnicze nowo przybyłych do szkoły uczniów i uczennic różnych kultur czy narodowości. Przygotowujcie wspólnie posiłki, rozmawiajcie ze sobą, poznawajcie siebie nawzajem, przełamujcie stereotypy. Warto, aby każde spotkanie miało hasło przewodnie (np. „Moje zainteresowania”, „Poznajmy się – krótka historia filmowa o mnie”, „Ulubiona bajka mojego dzieciństwa” czy „Moje plany na przyszłość”), aby nie wpaść w pułapkę stereotypowego festiwalu kultur. Wtedy każdy przybyły na spotkanie wychowanek przygotowuje się do niego zgodnie z tematem.

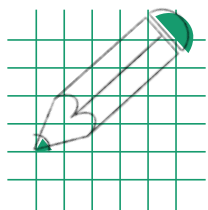
Skrzynka na nurtujące bieżące tematy globalne

Zaproponuj umieszczenie w salach lekcyjnych skrzynek, do których uczniowie i uczennice będą mogli wrzucać kartki z propozycjami interesujących ich globalnych tematów do rozmowy – ta propozycja ma szansę sprawdzić się w przypadku bardziej nieśmiałych osób. Możesz potem odnieść się do pomysłów na godzinie wychowawczej. Poznajesz również lepiej swoich wychowanków.

Spotkania z osobami z innymi doświadczeniami

Być może do twojej szkoły chodzą dzieci migrantów/uchodźców lub w okolicy przebywają rodziny uchodźcze? Być może ktoś zechciałby się podzielić doświadczeniem mieszkania w innym kraju? A może ktoś był świadkiem wojny, przed którą uciekł? Warto organizować spotkania z takimi ludźmi, by poznać konkretne osoby, które zna-

lazły się w sytuacji opuszczenia swojej ojczyzny (z różnych przyczyn, np. wojny, prześladowania) i odnalezienia się w nowym kraju. Ważne, jest, by tak zorganizować spotkanie, aby nie stygmatyzować tych osób i nie traktować ich jak ofiary. Warto również pamiętać o tym, aby nie szokować obrazami przemocy i ludzkiego cierpienia, ale ukazywać sytuację człowieka z godnością – w taki sposób, w jaki każdy z nas chciałby być traktowany. Wówczas pokazujemy, że wszyscy ludzie są równi, nowo przybyte osoby są takimi samymi obywatelami jak my i należą im się takie same prawa. Przełamujemy wtedy stereotypowe postrzeganie migrantów i uchodźców, co sprzyja budowaniu społeczeństwa obywatelskiego.

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

OD WOLNOŚCI DO ODPOWIEDZIALNOŚCI? WOKÓŁ PARADOKSU TOLERANCJI POPPERA

Celem ćwiczenia jest kształtowanie postaw tolerancji i odpowiedzialności, ćwiczenie sztuki argumentacji i autoprezentacji, dyskusja o pojęciach: *wolności*, *odpowiedzialności* w kontekście bieżących wydarzeń w Polsce i na świecie.

Czas trwania: ok. 30 min.

Materiały i środki dydaktyczne: karteczki samoprzylepne (najlepiej w czterech kolorach), cukierki w czterech kolorach, arkusz papieru flipchart

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4-8 szkoły podstawowej

Przebieg ćwiczenia:

1. Podziel klasę losowo np. na cztery grupy (np. dając do wylosowania cukierki w czterech kolorach).
2. Każdej z grup rozdaj po jednym cytacie:
 - *Wolność człowieka kończy się tam, gdzie zaczyna się wolność drugiego człowieka.* Alexis de Tocqueville
 - *Wolność oznacza odpowiedzialność.* George Bernard Shaw
 - *Tolerancja, która toleruje własnych wrogów, nie może się ostać.* Józef Maria Bocheński
 - *Nie ma tolerancji dla wrogów tolerancji.* Karl Popper
3. Poproś, by w grupach porozmawiali, jak rozumieją cytaty i spisali każdą odpowiedź na osobnej samoprzylepnej karteczce.
4. Poleć, by reprezentant każdej z grup odczytał na głos wylosowany cytat i odczytał zapiski grupy o tym, jak rozumieją słowa, a następnie przykleił propozycje grupy na arkusz flipchart.

5. Zapytaj co łączy te cytaty i odpowiedzi? Jakich kwestii one dotyczą? Czy są one ważne i dlaczego? Spodziewaj się różnych odpowiedzi dotyczących kwestii wolności, odpowiedzialności, tolerancji i na podstawie nich poszukacie punktów wspólnych. Dopytaj, w jaki sposób łączą się ze sobą: wolność, odpowiedzialność i tolerancja.
6. Zapytaj, jakie wyzwania stoją współcześnie przed ludźmi w kontekście omawianych wartości? Możesz zadać pytania pomocnicze, bardziej szczegółowe: W jakich sytuacjach jest ważna wolność i odpowiedzialność? W jakim kontekście rozważamy wartości wolności, odpowiedzialności i tolerancji? Przy okazji jakich tematów się do nich odwołujemy? Być może pamiętacie rozmowy na trudniejsze tematy, w których ważna była kwestia tolerancji na inne punkty widzenia ale i odpowiedzialność za to, co się głosi? Może coś was dotknęło osobiście w kontekście omawianych wartości? W jakich sytuacjach dostrzegacie, że z wartością wolności wiąże się odpowiedzialność?
7. Zadanie-wyzwanie do domu. Śledź uważnie media przez najbliższy tydzień. Zwróć uwagę na sytuacje, w których dostrzegasz, że nawiązują one do pojęć i wartości, o których rozmawialiśmy podczas zajęć. Opisz je w formie krótkiej wiadomości na karteczce samoprzylepnej i umieść pod odpowiednim cytatem na arkuszu, który był wykorzystywany podczas zajęć z lekcji (lub alternatywnie w innym miejscu, np. na padlecie).

Wskazówka: Przed zadaniem pracy domowej możesz przyjrzeć się z młodzieżą wybranemu zagadnieniu globalnemu przez pryzmat któregoś z cytatów (np. odnieść się do kwestii migrantów czy równości płci) i zamieścić wspólnie pierwszy wpis/wpisy na arkuszu podczas lekcji.

Informacja zwrotna:

Poproś, by każdy z podopiecznych dokończył anonimowo zdania na rozdanych przez ciebie fiszkach, które na koniec zbierzesz:

Podczas zajęć czułem/czułam....., ponieważ..... Podobało mi się.....
 Zaskoczyło mnie..... Wyrażanie własnego zdania ułatwiało mi....., a utrudniało.....
 Wyciągnąłem/Wyciągnęłam następujące wnioski:

Informację zwrotną możesz również uzyskać zadając pytania: Jakie emocje towarzyszyły ci podczas zajęć? Z czego one wynikały? Co się sprawdziło/Co ci się podobało podczas zajęć? Co Cię zaskoczyło? Jakie wnioski wyciągnąłeś/wyciągnęłaś?

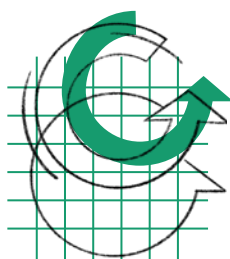
Zwróć na to uwagę: Temat nie jest łatwy, ale warto go podejmować nawet z dziesięciolatkami dostosowując sposób prezentowanych treści do grupy wiekowej. Nawet najmłodsze dzieci są poddane zalewowi różnorodnych bodźców informacyjnych związanych z tematem wolności, tolerancji i odpowiedzialności lub brakiem tychże oraz związanych z nimi emocji. W razie trudności nie poddawaj się, bądź przewodnikiem, włączaj się w rozmowy w grupach. Obserwuj wychowanków, podążaj za ich potrzebami.

Przy okazji ćwiczenia warto szerzej powiedzieć na temat paradoksu tolerancji Poppera: *Aby utrzymać tolerancyjne społeczeństwo, społeczeństwo musi być nietolerancyjne wobec nietolerancji*. Paradoks tolerancji stwierdza, że nieograniczona tolerancja musi prowadzić do jej zaniku. Jeśli rozszerzymy nieograniczoną tolerancję nawet na tych, którzy są nietolerancyjni, jeśli nie jesteśmy gotowi bronić tolerancyjnego społeczeństwa przed atakiem nietolerancyjnych, to tolerancyjny zostanie zniszczony, a tolerancja z nimi (https://en.wikipedia.org/wiki/Paradox_of_tolerance).

Szerokie patrzenie na złożoność świata oraz bycie ciekawym zjawisk i współzależności łączących ludzi i miejsca to umiejętności kluczowe w XXI wieku dla wszystkich mieszkańców i mieszkanki świata, niezależnie od tego, w jakim są wieku. Jednak to dorośli jako przewodnicy mogą pomóc wyposażyć młodzież w narzędzia do krytycznej analizy tego, co widzą, rozumienia świata i do mierzenia się z jego nieoczywistością i brakiem łatwych odpowiedzi na ważne pytania. Jak przekazywać wiedzę, ale też ćwiczyć umiejętność samodzielnego uczenia się, wątpienia, sprawdzania i poszukiwania prawdy?

Krytyczna analiza otaczającego nas świata

Julia Godorowska

Codziennie sytuacje szkolne – wskazówki

Sztuka stawiania pytań

Zadawanie pytań, poddawanie w wątpliwość zastanej rzeczywistości czy podważanie własnego stylu życia jest pierwszym krokiem do zmiany świata, miejsca w którym nie ma gotowych odpowiedzi. Dlatego niezwykle ważne jest, abyś rozwijał/rozwijała w młodych ludziach umiejętność stawiania pytań odnośnie tego, co widzą, czego doświadczają. Dzięki temu, że będziesz zadawać uczniom lepsze pytania i szukać bardziej refleksyjnych odpowiedzi, Twoi podopieczni pozostaną ciekawi, będą coraz bardziej zaradni i staną się aktywnymi zmieniającymi rzeczywistość na lepsze. Jeśli chcesz zainicjować w klasie rozmowę na temat, który poszerzy horyzonty młodzieży przez uświadamianie istnienia zjawisk i współzależności, stosuj pytania, które:

- stymulują myślenie i wywołują kolejne zapytania, np. Jeśli każdy ma prawo do życia, to dlaczego nie każdy ma prawo do wody?, Czy obraz mówi więcej niż tysiąc słów?, Czy jestem odpowiedzialny/odpowiedzialna za cały świat?
- prowadzą do dyskusji, są taką iskrą, np. Co sądzisz o wymowie powiedzenia „dzieci i ryby głosu nie mają”?, Co by było, gdyby nie było jutra?, W jakim świecie chciałbym/chciałabym żyć za trzydzieści lat?
- wskazują na wiedzę i idee, np. W jaki sposób filozofia i etyka mogą wpłynąć na postawy ludzi względem ochrony planety przed degradacją?, Dlaczego w Warszawie 170 spośród 5471 ulic, skwerów czy placów nosi nazwę na cześć kobiet (to zaledwie 3%)?
- skutkują powracającymi myślami, np. Co mogę zrobić już dziś, by nikogo nie wykluczać?, Kogo widzisz, gdy rano przeglądasz się w lustrze?, Co w dzisiejszych czasach oznacza, że każdy może dotknąć chmur?

Po zakończeniu takiej rozmowy zawsze podkreślaj, że nasze odpowiedzi mogą się zmieniać w czasie i być tymczasowe.

Myślenie o własnym myśleniu

Pokazuj swoim uczniom i uczennicom, jak ważne jest rozwijanie nawyku myślenia o swoim myśleniu. Świadomość tego, jak myślimy, czym się kierujemy w tym procesie, jest czynnikiem warunkującym krytyczne podejście do odkrywania kolejnych warstw złożoności świata, do bycia refleksyjnym, wrażliwym i uważnym na to, co dzieje się wokół nas. Aby pielęgnować nawyk myślenia, możecie wspólnie zastanowić się, co wpływa na to, że każdy z nas w określony sposób odczytuje różne zjawiska na świecie, których jesteśmy świadkami i może inaczej rozumieć słowa, które go opisują. Okazją do tego, aby poruszać temat myślenia o swoim myśleniu, mogą być zjawiska, procesy, wyzwania, które Twoi uczniowie i uczennice obserwują na co dzień (np. edukacja online czasach Covid 19, coraz rzadsze zimy bez śniegu, rola mediów w państwie demokratycznym, strajki w obronie praw kobiet). Możesz wykorzystać do tej codziennej rozmowy pytania takie jak:

- Dlaczego tak myślisz? Co wpłynęło na to, że taka jest twoja opinia?
- Czy twoja myśl jest obiektywna? Jak do tego, doszedłeś?
- Jaki proces myślowy doprowadził cię do tego punktu?
- Co by było gdybyś przestał myśleć o tej sytuacji?
- Co byłoby gdyby ktoś inny myślał za ciebie?
- Jak Twoje myślenie wpływa na zachowania innych ludzi?
- Kto ma wpływ na to, co myślisz?
- Czy Twoje myślenie ma granice? Co robisz, żeby przekroczyć granicę własnego myślenia?

Mnogość informacji

Spotkałeś/spotkałaś się z głosami wśród swoich uczniów i uczennic, takimi jak np. „Imigranci zabierają Polakom pracę”, „Plastik nie jest taki zły. Butelki plastikowe są lepsze od szklanych.”, „Wmawiają nam ocieplanie klimatu, a przecież pokrywa lodowa na Antarktydzie zwiększa się w szybkim tempie”? A może sam/sama masz taką opinię? Jeśli tak, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że takie informacje zostały zaczerpnięte z nierzetelnych źródeł, czyli takich dla których fakty mają często mniejsze znaczenie niż odwoływanie się do emocji i osobistych przekonań. Jeśli usłyszysz takie silne opinie od uczniów i uczennic, dopytuj na jakiej podstawie mają takie stanowisko, skąd pochodzi usłyszana informacja. Wspólnie próbujcie ustalić czy wiadomość pochodzi z rzetelnych źródeł. Zaznaczaj, że pierwsze intuicyjne rozwiązanie nie zawsze musi być prawdziwe. Podkreślaj, że warto podejmować wysiłek umysłowy, aby odróżnić fakty od opinii. W ten sposób uczysz bycia dociekliwym i pokazujesz przewagę przemyślanego i logicznego osądu nad zbyt szybkim uleganiem emocjonalnym fake newsom. Uczniowie przyznawaj, przed sobą i przed swoimi wychowankami, że mimo rozwoju Internetu, wielości źródeł informacji, zwiększonej mobilności i mnogości narracji – poznawanie złożoności świata i odnalezienie się w mnogości informacji wcale nie jest coraz łatwiejsze.

Zagubienie a umiejętność stawiania dobrych pytań

Nie ćwicz młodzieży w tym, żeby była najlepsza w odpowiadaniu na pytania, ale w tym, aby była najlepsza w ich stawianiu. Jeśli widzisz, że jakiś temat frapuje Twoich uczniów i uczennice lub budzi wiele kontrowersji, zaproponuj rozmowę na ten temat. Zaczynajcie od wypisania na kartce wszystkich informacji, które wprowadzają młodzież w zmiśnienie. Następnie poproś, aby podali wszystkie pytania, na które chcą znaleźć odpowiedź w związku z tą sprawą.

Ważne jest, abyś zapewnił/zapewniła bezpieczną przestrzeń, czyli taką, w której wszyscy mogą stawiać pytania bez obaw, że się ośmieszą. Jeśli grupa potrzebuje twojego wsparcia w szukaniu prawdy, dziel się swoimi odpowiedziami na pytania młodzieży w stylu „Kto?”, „Kiedy?”, natomiast pytania rozpoczynające się od „Dlaczego?” zostawiaj swoim uczniom i uczennicom. Możesz zadawać im pytania pomocnicze, np. „Dlaczego myślisz, że tak było? Co to znaczy dla ciebie? Jeśli tego nie widziałeś, skąd wiesz, że miało to miejsce?”. Jeśli sprawa jest bardzo złożona i opinie na dany temat są mocno spolaryzowane, nie obawiaj się przyznać, że sam/sama szukasz odpowiedzi. Możesz pokazać wcześniej przeczytany przez siebie artykuł odnoszący się do tej sprawy, który podczas lektury opatrzyłeś/opatrzyłaś na marginesie pytaniami, na które sam/sama szukasz odpowiedzi bądź masz wątpliwości. Pokazujesz w ten sposób, jak ty rozpoznajesz stanowiska i argumenty i jakiego rodzaju pytania zadajesz zapoznając się ze złożoną sprawą.

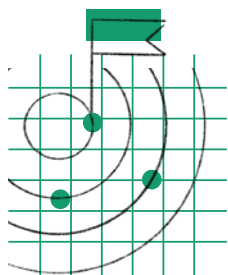
Stereotypowy obraz świata

Jeśli ktoś w klasie podczas rozmowy podzielił się uproszczonym przekonaniem dotyczącym danej grupy społecznej, np. „Wiadomo, że chłopaki to umysły ścisłe, a dziewczynki bardziej takie humanistki.” albo „Wszyscy migranci to terroryści”, wykorzystaj tę okazję do rozmowy na temat uproszczonych obrazów rzeczywistości i pułapek, które za tym idą. Wyjaśnij, że takie rozumowanie niejednokrotnie opiera się na schematach myślowych. Zapewnij, że niestety wszyscy wpadamy w takie pułapki, dlatego że łatwiej jest w ten sposób odbierać świat i porządkować swoją wiedzę o nim. Zaznaczaj, że stereotypy mogą bardzo utrudniać wyciąganie trafnych wniosków i prawidłową ocenę rzeczywistości; mogą też prowadzić do uprzedzeń. Za każdym razem, kiedy usłyszysz, że ktoś posługuje się stereotypami, zaznacz ten fakt, tym samym pokazując, że w ten sposób jesteś w stanie zauważyć automatyczne pojawienie się takich myśli i wystrzegać się ich.

Podważanie własnego stylu życia

Pobudzaj młodzież do krytycznej i świadomej refleksji nad własnym stylem życia i codziennymi wyborami. Te w kontekście globalnym wywierają pozytywny bądź negatywny wpływ na ludzi w innych krajach. Jako inspirację do takiej rozmowy możesz wykorzystać przedmioty codziennego użytku, bez których wielu z nas nie wyobraża sobie normalnego funkcjonowania, np.: smartphona, jeansy, samochód, skórzane buty albo głośne akcje promocyjne w sklepach, takie jak Black Friday. Takie rozmowy mogą być przyczynkiem do świadomej zmiany nawyków zakupowych.

Zastanówcie się wspólnie nad pytaniami: Jak dużo przedmiotów każdy z nas potrzebuje do codziennego życia? Z ilu przedmiotów korzysta na co dzień, a ile posiada, korzystając z nich sporadycznie? Czy jesteśmy w stanie wskazać, z jakich materiałów zostały wykonane przedmioty, bez których nie wyobrażacie sobie życia? Z jakich krajów pochodzą te materiały? Jak nasza decyzja o kupnie np. laptopa może wpłynąć na sytuację ludzi w innych częściach świata? Co to znaczy być świadomym konsumentem/konsumentką? Pamiętaj, aby takie rozmowy dawały młodzieży poczucie wpływu na sytuację, o której się dowiadują i nie pozostawiały ich z poczuciem bezsilności.

Działania specjalne – inspiracje

Zadawanie pytań w siłowni, czyli jak dbamy o kondycję świata

Zaproś uczniów i uczennice do zagospodarowania wybranego miejsca na ścianie sali lekcyjnej, w której wszyscy będą mogli zapisywać pytania, na które chcą w najbliższych tygodniach znaleźć odpowiedzi. Warunkiem, jakie musi spełniać takie zapytanie jest to, aby dotyczyło kogoś z wyzwań globalnych, z którymi mierzymy się lokalnie. Takie miejsce na stawianie pytań, poszukiwanie odpowiedzi i rozwijanie ciekawości może ozdobić szyld z napisem „Siłownia. Dbamy o kondycję świata”. Jeśli grupa potrzebuje zachęty do rozwijania ciekawości, na początku możesz umieścić w „Siłowni” kilka pytań, na które sam/sama poszukujesz odpowiedzi. Kilka propozycji: Jaka powinna być nasza dieta, skoro ciągle zmieniają się porady ekspertów? Do jakiego stopnia to, gdzie żyjesz, wpływa na to, jak żyjesz? Jaki mam związek z tym, że są coraz cieplejsze lata? Kto jest odpowiedzialny za poprawę sytuacji na świecie? Czy są zawody tylko dla kobiet i tylko dla mężczyzn? Dlaczego we współczesnym świecie równość płci nie jest oczywistością? Co to znaczy być obywatelem świata? Po wyznaczonym czasie na zgłaszanie pytań wspólnie ustalacie jakie działania podejmiecie w szkole, aby zbliżyć się do odnalezienia odpowiedzi.

Kodeks człowieka myślącego krytycznie

Twoja szkoła angażuje się w cykliczne, coroczne akcje, takie jak sprzątanie świata, segregacja śmieci czy organizuje spotkania z misjonarzem/misjonarką, przedstawicielem/przedstawicielką organizacji współpracy rozwojowej? Wykorzystaj tę okazję i zorganizuj spotkanie ze wszystkimi chętnymi nauczycielami i nauczycielkami na temat tego, w jaki sposób poprzez takie działania można wzmocnić wśród uczniów i uczennic umiejętność krytycznego myślenia o świecie.

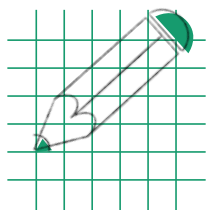
Pomyśl, zanim pomyślisz

Samorząd uczniowski może zorganizować Dyskusyjny Klub o Kondycji Świata. Na początek chętni do prowadzenia rozmów uczniowie i uczennice mogą wziąć na warsztat rolę mediów w kształtowaniu opinii na temat ludzi, miejsc i zjawisk związanych z wyzwaniami globalnymi np.: migracjami, zmianą klimatu i równością płci. Punktem wyjścia do rozmowy mogą być przyniesione przez uczniów i uczennice wycinki z różnych gazet czy wydruki ze stron internetowych, które w tym samym czasie informowały o danym zjawisku, np. o kryzysie migracyjnym. Dyskusję warto rozpocząć od pytań: Jaka jest funkcja mediów w dzisiejszym świecie? Jak w różny sposób sformułowane przekazy medialne wpływają na nasz sposób myślenia? W jaki sposób przekazy medialne mogą wzmacniać stereotypy? Jak się przed tym ustrzec? Jak bardzo zróżnicowane są „wizje świata” proponowane przez media?

Klimatyczne redakcje szkolne

Zaproponuj uczniom i uczennicom założenie redakcji szkolnej, w której będą mogli wspólnie tworzyć materiały dziennikarskie opisujące przyczyny i konsekwencje zmiany klimatu. Na początek, aby znaleźć temat do artykułu, audycji radiowej, podcastu czy wideo, uczniowie mogą wyjść w teren i znaleźć konkretny aspekt zmiany klimatu związany z miejscem ich zamieszkania, na którym będą chcieli się skupić. Może to być opisanie historii lokalnego rolnika, który z roku na rok z powodu nieregularnych deszczy traci plony albo przeprowadzenie wy-

wiadu z burmistrzem, który przeciwstawia się powstaniu kopalni odkrywkowej węgla brunatnego, degradującej środowisko i pogłębiającej susze w regionie. Zostając dziennikarzami i dziennikarkami, uczniowie angażują się w walkę o klimat. Dzięki uprawianiu różnych gatunków prasowych i korzystaniu z różnych form wyrazu, którymi są m.in. takie gatunki prasowe jak: wywiad, artykuł problemowy, reportaż, fotoreportaż, będą mogli przekazywać swoim kolegom i koleżankom informacje o problemie i skłaniać ich do poważnego zainteresowania się tematem i podjęcia zdecydowanych działań.

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

POZNAJĘ ŚWIAT PYTAJĄC

Celem ćwiczenia jest rozwijanie naturalnej dla młodego człowieka ciekawości i skłonności do stawiania pytań oraz wzmacnianie umiejętności samodzielnego myślenia, wyrażania opinii oraz myślenia w kategoriach wartości. To czas szukanie odpowiedzi na ważne dla grupy pytania dzięki rozmowie z innymi osobami.

Czas trwania: 30 minut

Materiały i środki dydaktyczne: wydrukowany tekst lektury dla wszystkich osób uczestniczących

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4–8 szkoły podstawowej

Przebieg ćwiczenia:

1. Zaprosz uczniów i uczennice do zajęcia miejsca w kręgu – tak, aby wszyscy mogli widzieć się wzajemnie. Sam/sama dołącz do kręgu. Takie ustawienie krzesłek pozytywnie wpływa na budowanie relacji między uczniami i uczennicami oraz jest okazją do wymiany komunikatów ze wszystkimi, a nie tylko pomiędzy uczniem a nauczycielem przy typowym ustawieniu ławek i krzesłek w sali szkolnej.
2. Rozdaj wszystkim osobom tekst i wybierz chętną osobę do odczytania pierwszej zwrotki wiersza „Sześciu ślepców i słoń” lub wystąpienia Greta Thunberg w Parlamencie Europejskim w Strasburgu (tekst do wyboru przez wychowawcę) na głos i przekazania głosu kolejnej chętniej osobie.
3. Po lekturze zachęć uczniów i uczennice do zadawania pytań, jakie przychodzą im do głowy po zapoznaniu się z tekstem. Co wzbudzało w nich ciekawość? Co zdziwiło? Czy coś wydaje im się kontrowersyjne, niezrozumiałe? Co przykuło ich uwagę? Co wywołało w nich emocje? Następnie zapytaj, na jakie pytanie chcieliby znaleźć odpowiedź? Poproś chętną osobę o zapisywanie wszystkich pytań, które padają, na tablicy albo w innym widocznym dla wszystkich miejscu. Ważne jest, aby zostały zapisane wszystkie pytania bez oceniania ich wartości.
4. Poproś wszystkich o zapoznanie się z utworzoną listą pytań i wybranie w drodze głosowania jednego z nich, które ma być rozważane podczas spotkania. Każda osoba, nie wyłączając ciebie, wychowawco, powinna oddać jeden głos. Pytanie, które otrzymało najwięcej głosów, staje się głównym tematem dyskusji.

5. Powiedz, że teraz na drodze dociekań będziecie wspólnie poszukiwać odpowiedzi na wybrane drogą głosowania pytanie. Zachęć do zabierania głosu, przedstawiania swojego punktu widzenia i do odnoszenia się do wypowiedzi swoich poprzedników i poprzedniczek. Sam/sama bierz udział w rozmowie jako jej pełnoprawny uczestnik. W trakcie spontanicznej dyskusji, pomagaj, w razie takiej potrzeby, zadając pogłębione pytania np. Dlaczego tak myślisz? Co wpłynęło na to, że taka jest twoja opinia? Takie pytania mają na celu pobudzenie dociekań i uporządkowanie dyskusji wokół głównego problemu.
6. Na zakończenie możesz przedstawić główne tezy, które pojawiły się podczas wspólnych dociekań oraz wypunktować zagadnienia, wokół których koncentrowała się dyskusja. Należy pamiętać, że podczas dociekań nie zawsze udaje się znaleźć odpowiedź na omawiane przez grupę pytanie. Podziękuj uczniom i uczennicom za to, że przyjęli zaproszenie do stworzenia wspólnoty dociekającej, za odważnie samodzielnie stawianie pytań, oraz za podjęcie ryzyka komunikowania swojego punktu widzenia i konfrontowania go ze zdaniem i opiniami innych osób.

Informacja zwrotna:

Kończąc spotkanie, poproś uczniów i uczennice o informacje zwrotną na temat tego, jak oceniają zajęcia. Zachęć ich do podsumowania metodą „Dwie gwiazdy, jedno życzenie”: dwie gwiazdy to dwie dobre strony zajęć, a życzenie to coś, co można by zrobić lepiej, inaczej. Jeśli jest wystarczająco dużo czasu, uczniowie i uczennice mogą podzielić się informacją na forum (nie komentuj wtedy odpowiedzi). Ważne jest, aby każdy miał możliwość zabrania głosu. Jeśli nie, poproś o zapisanie gwiazd i życzenia na oddzielnych karteczkach, z którymi zapoznasz się po zajęciach.

Istotne jest również to, abyś sam/sama przyjrzała się temu jak przebiegło spotkanie i co to dla ciebie znaczyło. W tym celu spróbuj odpowiedzieć na pytania: Z czego, patrząc na swój warsztat pracy podczas ćwiczenia, jesteś najbardziej zadowolony/zadowolona? Czy było coś, czym zaskoczyli cię uczniowie i uczennice? Co to było? Co wzbudziło twoją wątpliwość? Co dalej chcesz w sobie rozwijać?

Zwróć na to uwagę:

Dociekanie filozoficzne – bo taką metodę proponujemy w tym ćwiczeniu – ma swoje źródło w spontanicznej ciekawości każdego dziecka oraz w jego naturalnej skłonności do stawiania pytań. W stosowaniu tego sposobu nauki jednym z najważniejszych elementów jest to, aby wychowawca umożliwił tworzenie się tzw. „wspólnoty dociekającej”, czyli grupy uczniów i uczennic oraz nauczyciela, która wspólnie nad czymś się zastanawia i razem poszukuje odpowiedzi. Stworzenie takiej wspólnoty dzieje się w ramach procesu i stopniowo się rozwija. Zwróć szczególną uwagę na moment zajęć, w którym uczniowie i uczennice spontanicznie dzielą się pytaniami do tekstu, pytaniami, które w jakiś sposób są dla nich ważne i warte zastanowienia się. Nie traktuj tych pytań jako adresowanych do twojej wiedzy naukowej czy doświadczeń, ale jako szansę dla uczniów i uczennic na grupowe dociekanie i szukanie możliwie najlepszych odpowiedzi oraz jako okazję do pojawienia się kolejnych wątpliwości i rozwijania ciekawości wobec złożoności świata. Ważne, abyś zapewnił/zapewniła otwartą przestrzeń na zadawanie pytań, jakie przychodzą różnym osobom do głowy i dopilnował, aby wszystkie zapytania zostały usłyszane przez grupę i zapisane. Taki sposób pracy jest w pełni demokratyczny, co oznacza, że wszyscy uczniowie i uczennice, niezależnie od poziomu wiedzy, doświadczeń i zdolności naukowych, mają możliwość włączyć się do dyskusji. Wykorzystaj to do nauki krytycznego i twórczego myślenia, wymiany wiedzy i do wzbudzania refleksji wśród młodzieży. Jako punkt wyjścia możesz sięgnąć po inny tekst lub krótki materiał filmowy, odnoszący się do aktualnego zjawiska globalnego, który stanie się podstawą do formułowania przez uczniów i uczennice własnych pytań i punktem wyjścia do wspólnych rozmów i dociekań.

Propozycja dwóch tekstów do wykorzystania:

Propozycja 1.

Sześciu ślepców i słoń

Raz pewien sześciu przyjaciół
 (a każdy ślepy jak kret)
 Poszło zobaczyć słonia
 Nad rzeką go znaleźli wnet
 Każdy chciał poznać to zwierzę,
 Zaspokoić wiedzy głód
 Więc kolejno podchodzili
 Dotknąć ten natury cud

Pierwszy dotknął boku słonia
 Wsparł się o niego rękami,
 Poczł szeroką, mocarną,
 Szorstką masę pod palcami
 Zaczł więc krzycheć donośnie:
 „Boże, ten zwierz mi nieznanym
 Jest całkiem bardzo podobnym
 Do twardej, olbrzymiej ściany!”

Drugi kiel poczuł pod ręką
 Wrzasnął: „Oj, cłz to takiego?
 Juź miałem kiedyś okazję
 Dotknąć cłz podobnego!
 Okrągły, gładki i ostry,
 Słoń został w końcu poznany!
 Toć włócznię mi przypomina!”
 Tak został zapamiętany.

Trzeci wyciągnął swe dłonie
 I poczuł w nich wielki ciężar
 Który wił się w jego rękach,
 Po jego ramionach pełzał.
 Więc śmiało rzekł do przyjaciół,
 Bo jasna to była teza:
 „Juź wiem, że słoń, drodzy moi
 Jest podobny doś do węża”

Czwarty dotknął nogi
 I kolan wielkiego stwora
 Długo się zastanawiał
 Co to za dziwna kora
 Ostatecznie zdecydował
 „Teraz juź wiem to na pewno
 Ten słoń całkiem przypomina,
 Potężne i silne drzewo”

Piąty na słoniowe ucho
 Natknął się, niezdarny jak słoń
 Po chwili stwierdził co czuje,
 Badająca zwierza dłoń
 „Nawet ślepiec jasno widzi
 I wam powie prosto w twarz
 Że ten słoń niesamowity
 Wygląda jak wielki wachlarz”

Na szóstej przyszła kolej.
 Od tyłu podszedł do zwierza.
 Choć bardzo zdenerwowany,
 Bardzo długo się nie zmierzał
 Gdy złapał bestię za ogon
 Krzyknął, „Wiem!”, uradowany
 „Nie mam żadnych wątpliwości
 – Słoń jest podobny do liany!”

Na koniec szóstka przyjaciół
 W spór weszła długi i głośny
 Bo każdy miał swą opinię
 Kim jest ten zwierzak nieznośny
 Choć każdy miał trochę racji,
 Wszyscy się bardzo mylili
 Nie mając o tym pojęcia
 Przed światem się pokłócili

Propozycja 2.

„Nazywam się Greta Thunberg. Mam 16 lat, przyjechałam tu ze Szwecji i chcę, żebyście wpadli w panikę. Chcę, żebyście panikowali, jakby wasz dom się palił. Kiedy to mówię, zawsze ktoś mi tłumaczy, że to zły pomysł. Słyszałam od wielu polityków, że panika nie prowadzi do niczego dobrego. Zgadzam się z tym. Panika bez powodu to nic dobrego. Ale kiedy wasz dom płonie i musicie go ratować, żeby nie spłonął doszczętnie, wtedy pewien stopień paniki jest potrzebny.

Nasza cywilizacja jest delikatna, prawie jak zamek z piasku. Ma piękną fasadę, ale jej fundamenty wcale nie są solidne. W tylu miejscach poszliśmy na skrót!

Wczoraj cały świat patrzył z rozpaczą i przerażeniem, jak w Paryżu płonie katedra Notre Dame. Niektóre budynki są czymś więcej niż tworem architektury. Ale Notre Dame zostanie odbudowana. Mam nadzieję, że stoi na mocnych fundamentach. Mam nadzieję, że nasze fundamenty są jeszcze mocniejsze, ale obawiam się, że tak nie jest.

Okolo 2030 roku, czyli za dziesięć lat, dwieście pięćdziesiąt dziewięć dni i dziesięć godzin od teraz, uruchomimy nieodwracalną reakcję łańcuchową, która prawdopodobnie spowoduje, że nasza cywilizacja – taka, jaką dziś znamy – przestanie istnieć. Tak się stanie, chyba że do tego czasu wprowadzimy w naszych społeczeństwach gruntowne i trwałe zmiany, jakich nikt jeszcze nigdy nie wprowadził – między innymi obniżymy emisję dwutlenku węgla o co najmniej 50 procent. Pamiętajcie, proszę, że te obliczenia zakładają wykorzystanie technologii, które mają oczyścić atmosferę z astronomicznych ilości dwutlenku węgla, a których nie umiemy jeszcze stosować na odpowiednio wielką skalę.

(...)

Na koniec miejmy na uwadze, że wskazanie roku 2030 jako przełomowego momentu jest tylko szacunkowe. Punkty zwrotne, po których nie będzie już odwrotu, bo zmiany staną się nieodwracalne, mogą nadejść nieco wcześniej lub nieco później, niż to wynika z wyliczeń. Nikt nie wie tego na pewno. Mamy jednak pewność, że nadejdą – w przybliżeniu w takim właśnie czasie, bo jednak są to obliczenia, a nie czyjeś opinie lub domysły. Prognozy te są oparte na danych naukowych, co do których zgadzają się wszystkie kraje uczestniczące w pracach IPCC. Niemal wszystkie liczące się krajowe instytucje naukowe zgadzają się z wnioskami IPCC bez zastrzeżeń.

(...)

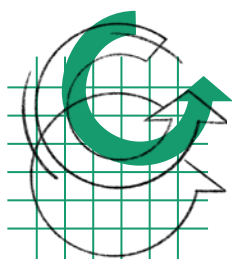
Proszę, żebyście się obudzili i sprawili, by te zmiany, które są niezbędne, były możliwe. Już nie wystarczy robić tyle, ile się da. Wszyscy musimy zrobić coś, co wydaje się niemożliwe. Jeśli mnie nie posłuchacie, to w porządku. Jestem tylko szesnastoletnią dziewczyną ze Szwecji. Ale nie możecie lekceważyć tego, co mówią naukowcy, co mówi nauka, co mówią miliony dzieci, które organizują strajki szkolne, bo domagają się prawa do przyszłości. Błagam: nie zawiedźcie nas tym razem! Dziękuję.”

Wystąpienie Greta Thunberg w Parlamencie Europejskim w Strasburgu miało miejsce 16 kwietnia 2019 roku. Przełożył Marek Jedliński. Źródło: <https://krytykapolityczna.pl/swiat/greta-thunberg-katastrofa-klimatyczna-przemowienie/>

Uczniowie i uczennice tak samo jak my dostrzegają, że świat wokół nas jest skomplikowany i nieidealny. Sieć powiązań oplata zarówno ludzi z różnych zakątków świata, jak i kluczowe zagadnienia ekologiczne, ekonomiczne, społeczne i kulturowe. Trudność w zrozumieniu współzależności czasem powoduje frustrację, a dobór informacji i sposób ich prezentacji w mediach może potęgować poczucie beznadziei. Chcemy, by uczniowie i uczennice widzieli i rozumieli swoje miejsce w tej sieci, by byli świadomi, jak wpływają na świat, a jak świat wpływa na nich. Nasi podopieczni potrzebują nadziei i poczucia sprawstwa, które pozwolą im przejść aktywną rolę zarówno w swoim życiu, jak i w globalnej społeczności, której są częścią.

Wpływ na świat

Katarzyna Dzięciołowska

Codziennie sytuacje szkolne – wskazówki

Bądź wzorem i przewodnikiem dla uczniów i uczennic

Dowiedz się, w jaki sposób wpływasz na świat i wykorzystaj tę wiedzę w pracy z uczniami i uczennicami. Najlepiej zacząć od bliskiego ci tematu. Jesteś wegetarianinem lub wegetarianką? Opowiedz młodzieży, w jaki sposób twoja decyzja przyczynia się do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych. Interesuje cię ekologiczne gospodarowanie? Wprowadź w waszej klasie gospodarkę obiegu zamkniętego (to podejście można w skrócie opisać za pomocą słów: weź ponownie i użyj) – w ten sposób zminimalizujecie ilość śmieci. Wykorzystujcie opcję drukowania dwustronnego, naprawiajcie wspólnie przybory szkolne, a do podlewania kwiatów używajcie deszczówki. A może twoim konikiem jest psychologia społeczna, dzięki której lepiej rozumiemy mechanizmy zachodzące między ludźmi? Tłumacz je uczniom i uczennicom. Jesteś historykiem, którego interesuje gospodarka? Możesz wyjaśniać uczniom i uczennicom procesy, które doprowadziły do niesprawiedliwości na świecie. Jesteś nauczycielką wychowania fizycznego? Ruch może uczyć uważności na swoje ciało i rozumienia siebie oraz wspierać refleksję nad zdrowiem własnym i zdrowiem publicznym, na które coraz większy wpływ mają procesy związane ze zmianą klimatu. Każdy i każda z nas znajdzie coś interesującego dla siebie wśród Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ, czym może inspirować swoich uczniów i uczennice do zmiany świata na lepsze.

Zrównowazona sala klasowa

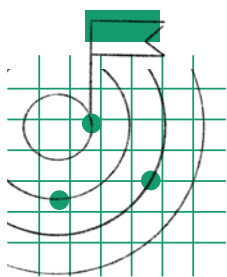
Razem z młodzieżą zorganizuj klasę (a może nawet szkołę!) w zrównowazony sposób. Liczba pomysłów jest nieskończona i zależy od waszej inwencji. Oto kilka podpowiedzi:

- używajcie wielorazowych kubków/bidonów, które napełniać będziecie wodą z kranu (jeśli jest zdatna w tej formie do picia) lub innymi napojami przygotowanymi w wielorazowych naczyniach;
- zwróćcie uwagę na jak najefektywniejsze wykorzystanie papieru – niech pisanie po kartkach zadrukowanych z jednej strony będzie u was normą;

- zbierajcie na parapecie deszczówkę do podlewania kwiatów w klasie, wybierzcie takie rośliny, które będą oczyszczały i nawilżały powietrze;
- sprawdźcie efektywność energetyczną waszej klasy (szkoły) – poznajcie wspólnie zasady ją wspierające – nie zasłaniajcie meblami kaloryferów, zamykajcie okna, wietrzcie intensywniej, ale przez krótszy czas;
- dbajcie o przedmioty znajdujące się w waszej klasie i naprawiajcie je zamiast wyrzucać; dzięki naszemu niewielkiemu wysiłkowi, możemy przedłużyć ich życie i funkcjonalność, pamiętając, że produkcja i utylizacja nadwyrężają zasoby naturalne;
- postawcie w klasie mini elektrownię na energię odnawialną jako ciekawostkę – może uda się nawet podłączyć do niej jakiś sprzęt?; jeśli nie, to przekonajcie radę rodziców do zakupu ładowarki solarnej do ładowania telefonów w klasie.

Tematy bliskie uczniom i uczennicom jako pretekst do rozmowy o globalnych wyzwaniach

Wykorzystuj zagadnienia bliskie uczniom do dyskusji na tematy globalne. Na pandemię COVID-19 można spojrzeć jak na uboczny efekt globalizacji, współczesne epidemie wiąże się również z globalnym ociepleniem i znikającą bioróżnorodnością. Współczesny świat mody to pytanie o etyczną produkcję ubrań. Przyglądając się smartfonom, można zadawać pytania o zdrowie publiczne, o granice naszej prywatności naruszanej przez globalne korporacje oraz zastanawiać się, jak możemy wpłynąć na nieetyczną produkcję sprzętu w krajach globalnego Południa. Rola influencerów we współczesnym świecie może być pretekstem do rozmowy o reakcjach społecznych, współczesnych autorytetach, ale i zglobalizowanym rynku. Analiza tekstów utworów z Eurowizji Junior daje możliwość rozmowy o wartościach wyznawanych przez młodych ludzi we współczesnym świecie i ich roli w zmienianiu tego świata na lepsze. Właściwie wszystko dzisiaj ma swój wymiar globalny (jak powiedział Martin Luther King: “Zanim skończysz śniadanie, już zależysz od większości świata”), a w każdym z tych obszarów nasze wybory mają znaczenie.

Działania specjalne – inspiracje

Projekty uczniowskie wspierające Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ

Lista projektów, dzięki którym młodzież pozytywnie wpłynie na świat, jest niewyczerpana, a najskuteczniejsze są te, które proponują sami uczniowie i uczennice. Dlatego na początku zachęcamy do oddania im inicjatywy z przekonaniem, że choćby najdrobniejsze działania, ale wykonane ich rękami na podstawie ich pomysłów, to najlepsza szkoła sprawczości, jaką można sobie wyobrazić. Gdybyście jednak potrzebowali się zainspirować, podajemy poniżej kilka przykładów działań, które z sukcesem odbyły się w szkołach w Polsce. Po więcej inspiracji, ale i wiedzy na temat projektów młodzieżowych zapraszamy na stronę www.globalna.ceo.org.pl/projekty-mlodziezowe.

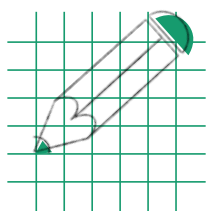
- Weźcie wraz z uczniami i uczennicami na warsztat Cele Zrównoważonego Rozwoju (np. w formie plansz: <http://bit.ly/PlanszeCZR>) i wybierzcie tematy, które najbardziej was interesują. W oparciu o opisy Celów zaplanujcie działanie (w szkole lub lokalnej społeczności, a może z jeszcze szerszym zasięgiem), które przyniesie światu

pożytek. Najprościej jest samodzielnie zgłębić temat – już samo to zadanie to materiał na projekt, w którym moglibyście przygotować mapę myśli danego Celu lub gazetkę szkolną na jego temat. Następnym krokiem może być przeprowadzenie kampanii informacyjnej, która zdobytą przez was wiedzę rozprzestrzeni dalej.

- Zachęcamy do pracy z Celami Zrównoważonego Rozwoju w gronie reprezentantów i reprezentantek samorządu uczniowskiego. Może warto zmienić menu w stołówce na zdrowsze, bardziej lokalne i roślinne, by wesprzeć realizację Celów 3: *Dobre zdrowie i jakość życia* i 13: *Działania w dziedzinie klimatu*. A może wspieranie infrastruktury rowerowej w okolicy waszej szkoły przyczyni się do realizacji Celu 11: *Zrównoważone miasta i społeczności*? Plastikowe kubeczki i butelki w sklepiku szkolnym? Jeśli uda się je zastąpić bardziej ekologicznymi alternatywami, przyczynicie się do realizacji Celu 12: *Odpowiedzialna konsumpcja i produkcja*, 14: *Życie pod wodą* i 15: *Życie na lądzie*.
- Przejrzyjcie kalendarz pod kątem okazji do działań na rzecz Celów Zrównoważonego Rozwoju. Jako pretekst do działań szczególnie polecamy Tydzień Edukacji Globalnej w listopadzie – co roku ma główne hasło, które może was zainspirować do własnego projektu. Ale równie dobrą okazją mogą być: Światowy Dzień Sprawiedliwości Społecznej (20.02), Międzynarodowy Dzień Konsumenta (15.03), Światowy Dzień Wody (22.03), Dzień Sprawiedliwego Handlu (druga sobota maja), Światowe Dni Różnorodności Kulturowej i Biologicznej (21 i 22.05), Światowy Dzień Uchodźcy (20.06), Europejski Tydzień Zrównoważonego Transportu (16–22.09), Międzynarodowy Dzień Dziewczynek (11.10), Międzynarodowy Dzień Praw Człowieka i Międzynarodowy Dzień Praw Zwierząt (10.12). Wybór jest naprawdę duży.
- Przyjrzyjcie się w klasie plakatom na temat zrównoważonego rozwoju – na ich podstawie możecie przeprowadzić zajęcia, zaplanować projekt lub po prostu powiesić je w klasie. <http://bit.ly/CZRplakaty>.

Zrównoważone wydarzenia klasowe

Organizując wydarzenia szkolne w klasie bierzcie pod uwagę, jak możecie działać w sposób zrównoważony. Warto używać wielorazowych naczyń, starannie segregować śmieci zgodnie z wytycznymi, skorzystać z lokalnych sezonowych produktów oraz tych wyprodukowanych w zgodzie z zasadą fair trade. Jeśli po wydarzeniu zostanie jedzenie, rozdajcie je uczestnikom i uczestniczkom lub oddajcie do jadłodzielni. Planując wydarzenie otwarte dla mieszkańców i mieszkanki waszej miejscowości, umożliwcie dostęp osobom z niepełnosprawnościami, a w komunikacji uwzględnijcie żeńskie i męskie końcówki. Dzieliąc się zadaniami nie kierujcie się stereotypami (może w grupie noszącej ławki warto uwzględnić dziewczyny?). Takie wydarzenia mają duży potencjał na bycie zrównoważonymi – będziecie mieli szansę zobaczyć, jak ta ważna idea sprawdza się w codziennej praktyce.

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

Kto jest odpowiedzialny za poprawę sytuacji na świecie?

Celem ćwiczenia jest refleksja nad naszym miejscem w świecie i nad tym, na co mamy wpływ oraz poznanie Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ.

Czas trwania: 45 min

Materiały i środki dydaktyczne: pojemniki (np. kubeczki) i etykiety na nie oraz po 20 żetonów/fasolek dla każdej grupy, szablon odpowiedzi: kartka papieru podzielona na 3 części: KTO/ LICZBA ŻETONÓW/ UZASADNIENIE dla każdej z grup, plakat z Celami Zrównoważonego Rozwoju, plansze z Celami Zrównoważonego Rozwoju (<http://bit.ly/PlanszeCZR>).

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4-8 szkoły podstawowej

Przebieg ćwiczenia:

1. Wprowadź uczniów i uczennice w tematykę zajęć. Wprowadzenie będzie się różniło w zależności od wieku i wiedzy uczestników i uczestniczek. Ważne, by powiedzieć, że będziecie się dziś zastanawiać nad tym, jakie wyzwania stoją przed współczesnym światem i kto jest odpowiedzialny za to, by na nie skutecznie odpowiadać. Zapytaj uczniów i uczennice o ich pomysły na wyzwania współczesnego świata. Co należałoby w nim zmienić? Jakie cele powinna stawiać przed sobą ludzkość, by wszystkim ludziom żyło się lepiej? Pozwól na swobodne wypowiedzi.
2. Połącz uczniów i uczennice w grupy od 3 do 5 osób.
3. Każdej grupie daj zestaw pojemników, jedną etykietę na każdy pojemnik i 20 żetonów/fasolek oraz kartkę papieru podzieloną na 3 części: KTO/ LICZBA ŻETONÓW/ UZASADNIENIE.
4. Zadaj pytanie: Kto ma wpływ na zmianę świata w lepsze miejsce do życia? Poproś, by uczniowie i uczennice rozmawiali na ten temat, wybrali kto ma największy wpływ (jakie grupy, osoby, instytucje) i przydzielili żetony/fasolki reprezentujące poziom wpływu do właściwych pojemników reprezentujących różne jednostki i organizacje. Sposób przydzielania żetonów/fasolek pozostaw grupie. Może ona podjąć decyzję wspólnie, przez konsensus, lub każdy uczeń i każda uczennica może też przydzielić swoją część żetonów według uznania. Następnie niech każda grupa wpisze wyniki ćwiczenia do Szablону odpowiedzi oraz uzasadni podział żetonów, którego dokonała.
5. Powieście wyniki pracy grup na ścianie, zbierzcie pojemniki, połączcie fasolki, jeśli instytucje się powtarzają. Podsumujcie i omówcie wyniki pracy grup, odpowiadając na pytania: które osoby i instytucje się powtarzały? Które z nich dostały najwięcej żetonów i dlaczego? Czy wśród nich są jednostki czy tylko instytucje? Dlaczego? Kto zdaniem uczniów i uczennic jest odpowiedzialny za zmianę w świecie na lepsze?
6. Powiedz, że nad pytaniami o to, jak zrobić, by świat był lepszym miejscem do życia dla wszystkich ludzi oraz kto jest za to odpowiedzialny zastanawiali się też przedstawiciele międzynarodowej Organizacji Narodów Zjednoczonych. Konsultowali to z wieloma specjalistami na świecie i w wyniku ich pracy powstały Cele Zrównoważonego Rozwoju, które mają być wskazówkami dla instytucji, ludzi i państw na całym świecie. Wytłumacz, co oznacza sformułowanie „zrównoważony rozwój”.

17 Celów powstało jako zobowiązanie do działania skierowane do nas wszystkich – instytucji lokalnych, krajowych, międzynarodowych, prywatnych i pozarządowych, a także obywateli i obywaterek, bo każdy i każda z nas może dołożyć do nich swoją cegiełkę.

Zrównoważony rozwój – „to taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie”. Zrównoważony rozwój to solidarność międzypokoleniowa polegająca na znajdowaniu takich rozwiązań gwarantujących dalszy wzrost, które pozwalają na aktywne włączenie w procesy rozwojowe wszystkich grup społecznych, dając im jednocześnie możliwość czerpania korzyści ze wzrostu gospodarczego.

Źródło: Dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych (*Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju* i *Raport Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju z 1987 r.*)

Zaprezentuj grafikę ze wszystkimi Celami i pokrótce o nich opowiedz. Jeśli będziesz mieć więcej czasu, podziel się z uczniami i uczennicami planszami do poszczególnych Celów i poproś o sformułowanie w grupach jednego działania, które mogą wykonać w życiu codziennym, aby przybliżyć realizację Celów. Plansze znajdziesz na stronie: <http://bit.ly/PlanszeCZR>.

Informacja zwrotna: Podziękuj uczniom i uczennicom za ich pracę w grupach i wypowiedzi na forum. Zapytaj ich, co mogą i chcą zrobić po dzisiejszej lekcji, by świat był choć odrobinę lepszym miejscem do życia. Modelując ich wypowiedzi możesz zacząć od siebie i swojego działania.

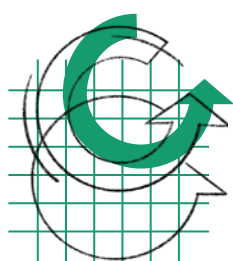
Zwróć na to uwagę: Zaprezentowane ćwiczenie można wykorzystać jako badanie postaw uczniów i uczennic przed zaplanowaniem procesu edukacyjnego dotyczącego wyzwań i współzależności globalnych. Jeśli w trakcie ćwiczenia uczniowie i uczennice nie dostrzegą swojego wpływu na świat, warto w procesie edukacyjnym zainwestować w rozumienie przez nich współzależności i kształtowanie ich sprawczości. Jeśli wśród wyzwań współczesnego świata wymienią tylko te bezpośrednio dotyczące ich codzienności, warto zaplanować poznawanie różnych miejsc na świecie i specyfikę życia ich mieszkańców i mieszkank. Pod koniec procesu edukacyjnego można ponownie wykonać ćwiczenie z młodzieżą i porównać ich odpowiedzi do tych udzielonych za pierwszym razem. Więcej o badaniu postaw młodzieży za pomocą krótkich ćwiczeń przeczytasz w publikacji: <https://bit.ly/BadaniePostaw>.

Dodatkowe scenariusze na temat wpływu uczniów i uczennic na budowę zrównoważonego świata znajdziesz pod linkiem: <https://bit.ly/ScenariuszeŚcieżki>. Są to ćwiczenia oparte na plakatach, których całą serię znajdziesz tu: <https://globalna.ceo.org.pl/plakaty-sciezki-do-celow>.

Zarówno rozwiązywanie problemów osobistych i szkolnych, tak samo odpowiadanie na większe wyzwania – nawet globalne – wymaga konkretnych umiejętności, jak poszukiwanie alternatywnych rozwiązań, myślenie poza schematami, elastyczne dostosowywanie się do zmian, twórcze wykorzystaniu zdobytej wiedzy. Rozmowa o wyzwaniach globalnych może nie tylko pokazywać związki przyczynowo-skutkowe różnych zjawisk, ale też uczyć poszukiwania rozwiązań. Wychowawca może na różne sposoby stymulować wyobraźnię uczniów i uczennic i wspierać w kreatywnym myśleniu.

Twórcze odpowiadanie na wyzwania globalne

Bernadetta Białek

Codziennie działania wychowawcze

Stosuj sprawdzone metody wyzwajające kreatywne myślenie

Poniżej prezentujemy proste metody, które, jeśli znasz – warto sobie powtórzyć, jeśli nie stosujesz ich na co dzień – warto się im bliżej przyjrzeć w kontekście zagadnień globalnych.

Burza pomysłów

Metoda polega na:

1. zbieraniu wszystkich pomysłów od każdego, bez ich oceniania i krytykowania
2. wytwarzaniu pomysłów
3. wspólnemu poddaniu analizie zgłoszonych propozycji
4. zastosowaniu pomysłów i rozwiązań w praktyce.

Dzięki zastosowaniu burzy pomysłów uczniowie i uczennice mają poczucie decyzyjności. Metodę można wykorzystać do przeprowadzenia rozmów w klasie np. na tematy takie jak:

- mój pomysł na wsparcie migrantów i migrantek
- propozycje działań na rzecz lepszego świata
- co można zrobić, żeby ulepszyć system produkcji i dystrybucji żywności.

Wartością wychowawczą tej metody jest to, że każdy może okazać się pomysłodawcą proponowanych rozwiązań, a w konsekwencji autorem zrealizowanego pomysłu. Burza pomysłów pokazuje drogę od idei do realizacji konkretnego pomysłu. Dzięki jej stosowaniu wzrasta poczucie sprawczości u wychowanków i świadomość, że ich pomysły na zmianę we współczesnym świecie mają znaczenie. To daje im odwagę do realizacji celu. Jako opie-

kun włączasz każdego z podopiecznych w poszukiwanie rozwiązań ważnych problemów na równych zasadach, pokazujesz, że wszystkie pomysły są istotne i warte wysłuchania.

Pytania problemowe

O stawianiu odpowiednich pytań w kontekście globalnych współzależności pisaliśmy w rozdziale „Krytyczna analiza otaczającego nas świata”. Tym razem skoncentrujemy się na tym, jaki jest efekt ich stosowania w codziennej praktyce wychowawczej. Odpowiednio postawione przez wychowawcę pytania prowokują wychowanków do poszukiwania rozwiązań i przyjrzenia się nawzajem propozycjom kolegów i koleżanek.

Warto sięgnąć w codziennych sytuacjach szkolnych do techniki poszukiwania głębszego znaczenia pojęć w kontekście wyzwań globalnych (zob. Danuta Sterna, *Uczę (się) w szkole*, Warszawa 2014, s. 122). Przykłady takich pytań:

Co by było, gdyby każdy z nas zaczął ograniczać używanie energii elektrycznej?

Jak każdy z nas wpływa na cały świat?

Jakie znaczenie ma dla ludzi wolność?

Co oznacza dla ciebie bycie „eko”?

Co oznacza pojęcie efektu cieplarnianego?

Dlaczego Komisja Europejska stworzyła zbiór strategii pod nazwą *Europejskiego Zielonego Ładu*?

Dlaczego Toruń **jest**... jednym z najbardziej zrównoważonych miast w Polsce?

Co się stanie, jeśli zmienimy nawyki żywieniowe i zaczniemy jeść mniej mięsa?

Dlaczego prawie wszystkie kraje świata są członkami ONZ?

Na czym polega zjawisko globalizacji we współczesnym świecie?

Co może pomóc w realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju?

Co dla ciebie oznacza pojęcie współzależności?

Jak można skutecznie ograniczyć emisję dwutlenku węgla do atmosfery?

Co mogę zrobić, aby zatrzymać zmianę klimatu?

Dzięki stawianiu takich pytań czynisz swoich podopiecznych autorami pomysłów na zrównoważony świat. Odpowiadając na pytania, uczniowie i uczennice poszukują rozwiązań. Mogą przegłosować, które z propozycji są najciekawsze lub mają szansę na zrealizowanie w rzeczywistości szkolnej/lokalnej/domowej, a następnie je wdrożyć do codziennej praktyki. Wartość twórczego poszukiwania rozwiązań jest nieoceniona – nawet, jeśli pytania są abstrakcyjne dla twoich wychowanków – ponieważ uczą nastawienia na rozwiązanie i wykorzystanie wiedzy w praktyce. Ty jako wychowawca stajesz się przewodnikiem, nie narzucasz rozwiązań, a czuwasz nad procesem. Wychowujesz otwartych na świat i poszukiwanie rozwiązań młodych ludzi.

Kapelusze de Bono

Skorzystaj z tej metody w analizie i szukaniu rozwiązania danego problemu. Proponuję przyjrzeć się jednemu z zagadnień edukacji globalnej i ekologicznej, jakim jest energia, np.: *Które z odnawialnych źródeł energii mają największe szanse na wykorzystanie w przyszłości w Polsce i dlaczego?*

Dzięki analizowaniu odmiennych perspektyw podejścia do problemu, uczniowie uczą się otwartości na różne możliwości rozwiązań i sztuki kompromisu. Sprawdźmy, jakie są możliwości pracy z Kapeluszymi de Bono przy analizowanym wyzwaniu.

Młodsze dzieci mogą fizycznie zakładać kapelusze na głowę, starsze – metaforycznie, obierając określony punkt widzenia na sprawę do rozwiązania. Każdy z kapeluszy symbolizuje odmienny sposób myślenia, według którego grupy pracują na danej lekcji:

biały – fakty (np. *W Polsce rozważamy następujące odnawialne źródła energii w przyszłości: lądowe farmy wiatrowe, przybrzeżne elektrownie wiatrowe, elektrownie na biomasę, elektrownie wodne, energię słoneczną, biopaliwa*)

czerwony – emocje (np. *Wykorzystanie lądowych farm wiatrowych jest najwspanialszym pomysłem z zaproponowanych odnawialnych źródeł energii.*)

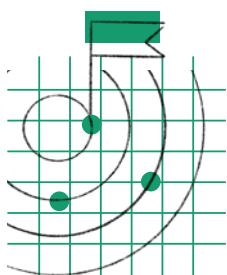
czarny – pesymizm (np. *Nie widzę szans na efektywne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w Polsce, ponieważ prace w tym zakresie przebiegają obecnie w bardzo wolnym tempie*)

żółty – optymizm (np. *Energia słoneczna ma największą szansę na wykorzystanie w przyszłości w Polsce jako odnawialne źródło energii, ponieważ jej wykorzystanie jest możliwe niemal w każdym gospodarstwie domowym i już teraz praktyka cieszy się dużą popularnością wśród właścicieli domów jednorodzinnych.*)

zielony – możliwości (np. *Odnawialne źródła energii sprzyjają uniezależnieniu od paliw kopalnych – ropy, węgla i gazu – które się wyczerpują; powodują mniejszą emisję dwutlenku węgla; zapewniają zrównoważoną przyszłość, czyli taką, w której zaspokoimy nasze potrzeby, ale nie kosztem przyszłych pokoleń – nie kosztem degradacji środowiska, wyczerpania krytycznie ważnych zasobów i gospodarczego upadku kraju; powstanie europejska supersieć energetyczna*)

niebieski – analizę procesu (np. *Przybrzeżne elektrownie wiatrowe sprawdzą się nad Bałtykiem z racji warunków atmosferycznych tam panujących.; Powstanie europejskiej supersieci energetycznej jest przyszłościowym rozwiązaniem – obecna sieć energetyczna jest niezdolna do poradzenia sobie z transmisją energii z tak nieprzewidywalnych źródeł energii jak wiatraki – trzeba zbudować ją od nowa.*)

Bądź nauczycielem wspierającym, a nie takim, który hamuje kreatywne myślenie. Zastanawiając się nad tym, jak na co dzień wzmacniać swoich wychowanków, obejrzyj animację *Novi druh* ([Nový druh / The New Species on Vimeo](#)). To krótka opowieść o trójce dzieci, które pewnego dnia znajduje tajemniczą kość i rozpoczyna poszukiwania stworzenia, do którego mogła należeć.

Działania specjalne – inspiracje

PROJEKT – Zrównoważone osiedle/zrównoważone miasto/zrównoważony dom – zrównoważona przestrzeń, w której mieszkam.

Celem tego projektu jest przybliżenie Celów Zrównoważonego Rozwoju i przygotowanie do działań związanych z realizacją jednego z nich.

ETAP PIERWSZY: DIAGNOZA I WPROWADZENIE TEMATYKI GLOBALNYCH WYZWAŃ METODĄ PROJEKTU UCZNIOWSKIEGO

Na początku określ grupę, z którą chcesz współpracować. Zanim zaplanujecie wspólnie cały proces, warto, abyś skorzystał z „Kwestionariusza wspierającego diagnozę i wprowadzenie tematyki globalnych wyzwań metodą mini-projektu młodzieżowego” <https://globalna.ceo.org.pl/narzedzia-badania-postaw>. Materiał pomoże ci zastanowić się nad całym procesem edukacyjnym, kontekstem szkoły, potencjałem współpracy z rodzicami. Poniżej kilka pytań, które znajdziesz we wspomnianym kwestionariuszu.

W jakim stopniu moi wychowankowie:

- rozumieją i potrafią analizować współzależności globalne?
- podejmują codzienne decyzje i wybory, mając świadomość ich wpływu na innych ludzi i kraje?
- mają poczucie osobistego wpływu na sytuację w innych regionach świata?
- rozumieją, że na świecie istnieją różne systemy wartości i wierzeń, które prowadzą do odmiennych działań i zachowań, a jednocześnie akceptują tę odmiennność?
- szanują to, że każdy człowiek powinien móc realizować swoje potrzeby, pod warunkiem, że nie skutkuje to krzywdą innych ludzi?
- potrafią samodzielnie zdobywać i przetwarzać informacje odnośnie zagadnień globalnych?
- postrzegają siebie jako część globalnej społeczności?

Po dokonaniu wstępnej diagnozy, podsumuj wnioski.

ETAP DRUGI: WYBÓR TEMATU

Warto wyjść od działań lokalnych, ale w takim kontekście, by mieć świadomość ich znaczenia dla zmiany na świecie. Ważne jest wypracowanie świadomości znaczenia globalnego takich inicjatyw. Jako inspirację proponuję projekt możliwy do zrealizowania niezależnie od miejsca zamieszkania uczniów i uczennic: **Zrównoważone osiedle/ zrównoważone miasto/zrównoważony dom – zrównoważona przestrzeń, w której mieszkam.**

Przed realizacją projektu zapoznaj uczniów i uczennice z Celami Zrównoważonego Rozwoju (diagnoza na temat znajomości celów przez wychowanków i opiekuna również znajduje się w przywołanym kwestionariuszu). Zapytaj, które z nich uważają za najważniejsze do realizacji w ich miejscu zamieszkania (burza pomysłów). Zadaj pytanie pogłębione, jakie mają pomysły na to, by przestrzeń, w której mieszkają i żyją (np. osiedle, miasto, dom, mieszkanie, podwórko, szkoła) uczynić zrównoważoną (np. zapisywanie odpowiedzi na karteczkach samoprzylepnych)? Odczytajcie propozycje na forum.

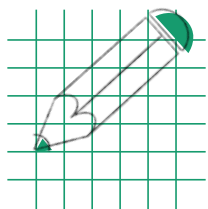
ETAP TRZECI: PROJEKT UCZNIOWSKI

Sfotografujcie część przestrzeni wokół siebie, którą chciałbyś/chciałabyś przekształcić na zrównoważoną. Wywołaj zdjęcie w dwóch kopiach i na jednej z nich stwórz kolaż, w którym przedstawiś proponowaną zmianę. Informację o tym, jak realizowałam z młodzieżą podobny projekt, znajdziesz w tej publikacji w rozdziale „Pigułka doświadczenia”. Porozmawiajcie na temat prac w kontekście zrównoważonych przestrzeni i ich wagi dla współczesnego i przyszłego świata. W jakim stopniu zmiana w przestrzeni lokalnej przekłada się na zmianę globalną? Dlaczego ważne jest szukanie rozwiązań najbliżej siebie z uwzględnieniem kontekstu globalnych współzależności? Jak wygląda ta sieć powiązań?

ETAP CZWARTY: PREZENTACJA EFEKTÓW I PODSUMOWANIE

Zaplanujcie uroczystą prezentację powstałych kolaży, zaproszcie gości. Pójdźcie o krok dalej – jeśli któreś z propozycji odnoszą się do przestrzeni publicznej, wystąpcie z wnioskiem o realizację projektu zakładającego zmianę do urzędu miasta lub gminy w ramach budżetu obywatelskiego (inspiracje znajdziecie w piątej części naszych materiałów „Jak zaangażować uczniów i uczennice w działania na rzecz społeczności lokalnej”).

Poczucie wpływu na zmianę, wykorzystanie twórczego myślenia wychowanków i wspieranie ich w tym procesie przez opiekuna jest niezwykle motywujące dla obu stron – kreatywność i umiejętność szukania rozwiązań dla wyzwań współczesnego świata przekłada się na konkretne działania. Wyjście od działań lokalnych i umiejscowienie ich w kontekście globalnym pokazuje globalne współzależności.

Godzina do dyspozycji wychowawcy – ćwiczenie

W jaki sposób możemy działać na rzecz klimatu?

Celem ćwiczenia jest wzrost motywacji do twórczego rozwiązywania problemów w zakresie działania na rzecz klimatu.

Czas trwania: ok. 30 min.

Materiały i środki dydaktyczne: film *Ty też możesz działać na rzecz klimatu* (https://www.youtube.com/watch?v=GMtW7PWorUQ&ab_channel=FundacjaCentrumEdukacjiObywatelskiej), karteczki samoprzylepne, arkusze papieru

Grupa docelowa: uczniowie i uczennice klas 4-8 szkoły podstawowej

Przebieg ćwiczenia:

1. Przeprowadź burzę pomysłów, w której uczniowie i uczennice odpowiedzą kolejno na pytania:
 - a) Jakiego świata chcesz dla siebie w przyszłości?
 - b) Co możesz zrobić indywidualnie na rzecz klimatu?
 - c) Jak możemy działać w szkole na rzecz klimatu?

Pytania zapisz na trzech arkuszach papieru (nie wszystkie od razu) i poproś uczniów, by na karteczkach samoprzylepnych napisali odpowiedzi. Odczytajcie je wspólnie. Warto zachęcić wszystkich do aktywności, podkreślając, że nie ma złych odpowiedzi. Gdy lekcja odbywa się online, możesz wykorzystać np. jamboard i opcję wklejania notatek przez uczniów – powstanie wtedy przejrzysty zapis.

2. Wyświetl krótki film pt. „Ty też możesz działać na rzecz klimatu!” (5,32 min.). Zapytaj o refleksje po obejrzanym materiale, zapytaj: Co zwróciło twoją/waszą uwagę w filmie? Postawa której z osób jest ci/wam najbliższa? Czy podejmowaliście podobne działania na rzecz klimatu, a jeśli tak, to jakie?.
3. Poproś młodzież o dokończenie zdania na karteczkach samoprzylepnych (lub np. jamboardzie):

Po obejrzeniu filmu największą inspiracją w działaniu na rzecz klimatu jest dla mnie...

Odczytajcie odpowiedzi na forum.

4. Odnieś się do wypowiedzi z burzy pomysłów. Zadaj pytanie: W jaki sposób możemy działać na rzecz klimatu już dziś? Poproś o odpowiedzi na kartkach samoprzylepnych lub jamboardzie.
5. Wspólnie zastanówcie się, które z działań można podjąć w szkole? Być może jedno z nich okaże się waszym celem? Może zaplanujecie projekt, w którym zrealizujecie postawiony przez Was globalny cel? Zaczynajcie od małych kroków – być może podejmiecie na początek klasowe wyzwanie *Miesiąc dla klimatu* opisane w kalendarzu <https://ekologia.ceo.org.pl/klimat-to-temat/materialy/kalendarz-wyzwan?>

Informacja zwrotna: Możesz zastosować technikę „Powiedz partnerowi”, podczas której uczniowie odpowiadają sobie nawzajem na pytania: Jakich trzech nowych rzeczy się nauczyłem?, Co było dla mnie łatwe? Co było dla mnie trudne? W jaki sposób chciałbym zastosować rozwiązania poznane na zajęciach?

Zwróć na to uwagę: Ćwiczenie może być przeprowadzone w różnych grupach wiekowych, dlatego też refleksje będą stosowne do wieku. Żadne z rozwiązań nie jest złe, a każde może zainspirować do działania na rzecz zmiany globalnej.

Przeczytaj także:

Bibliografia:

B. Białek, *Dlaczego edukacja globalna?*, Forum Nauczycieli 2015, nr 3, s. 8-11 <https://www.womkat.edu.pl/resources/upload/kwartalnik/forum59.pdf>

Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO), Cumbria Development Education Centre (CDEC) z Wielkiej Brytanii, Centrum Edukacji Ekologicznej i Etycznej Rychory (SEVER) z Czech oraz International Centre for Enterprise and Sustainable Development (ICED) z Ghany, *ZROZUM ŚWIAT Materiały z zakresu edukacji globalnej dla szkół podstawowych*, Warszawa 2013, Instytut Globalnej Odpowiedzialności (IGO), http://www.igo.org.pl/download/IGO_zrozum_swiat.pdf

Cele Zrównoważonego Rozwoju na polskiej stronie Organizacji Narodów Zjednoczonych, <http://un.org.pl/>.

Materiały edukacyjne Polskiej Akcji Humanitarnej opracowane w ramach programu *Godziny Wychowawcze ze Światem* <https://www.pah.org.pl/zaangazuj-sie/dla-szkol/godziny-wychowawcze/>.

Materiały Centrum Edukacji Obywatelskiej:

Tytuł materiału CEO	Link	Krótki opis
Sprawiedliwe czy niesprawiedliwe? Zestaw ćwiczeń do badania zmian w postawach młodzieży wobec globalnych wyzwań	https://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/ceo_sprawiedliwe_czy_niesprawiedliwe_badanie_postaw_www.pdf	W pracy nauczycielskiej często zastanawiamy się, jak sprawdzić, czy nasze działania edukacyjne rzeczywiście wpływają na uczniów i uczennice w zaplanowany przez nas sposób. O ile wiedzę możemy łatwo zweryfikować, a umiejętności przećwiczyć, to wyzwaniem pozostaje zbadanie postaw. Proponowane narzędzia idealnie nadają się do wprowadzenia grupy w tematykę globalną, mogą być również początkiem wspólnej drogi projektowej, a następnie jej podsumowaniem. Dołączone do ćwiczeń komentarze metodyczne pomagają postawić pytania badawcze, wskazują, jak analizować wyniki, w jaki sposób określić zmianę, przez co ułatwiają zaplanowanie całego procesu edukacyjnego.
Edukacja globalna na zajęciach przedmiotowych w szkole podstawowej	https://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/ceo_glf_final_www_o.pdf	W broszurze znajdziesz opis koncepcji edukacji globalnej, wyjaśnienie zagadnień, jakie obejmuje, przyświecające jej wartości, postawy i umiejętności, które pomaga rozwijać, a także odniesienie do działania na rzecz zmiany w skali globalnej. Poznasz wskazówki odnoszące się do tego, jak i dlaczego warto odwoływać się do Celów Zrównoważonego Rozwoju oraz jak poruszać trudne zagadnienia globalne, takie jak: migracje, zmiana klimatu czy równość płci.

<p>Webinar: Edukacja globalna w 3 krokach – krok 1</p> <p>Webinar Edukacja globalna w 3 krokach – krok 2</p> <p>Webinar Edukacja globalna w 3 krokach – krok 3</p>	<p>https://www.youtube.com/watch?v=tobe-GYdkgM4&t=2s&ab_channel=FundacjaCentrumEdukacjiObywatelskiej</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=HIG-kYlfvcnE&t=76s&ab_channel=FundacjaCentrumEdukacjiObywatelskiej</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=TCDFRW9P-7go&ab_channel=FundacjaCentrumEdukacjiObywatelskiej</p>	<p>Cykl trzech webinarów to doskonała okazja do zdobycia nowej wiedzy i wykorzystania jej w swojej pracy, bowiem edukacja globalna wspiera lepsze uczenie poprzez pokazywanie wiedzy z innych perspektyw, wzrost atrakcyjności lekcji oraz podniesienie poziomu zaangażowania uczących się. Materiał przeznaczony jest dla nauczycieli i nauczycielek różnych przedmiotów klas IV-VIII szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych zainteresowanych podnoszeniem własnych kompetencji w wykorzystywaniu podejścia edukacji globalnej.</p>
<p>Plakaty z serii Ścieżki do Celów</p>	<p>https://globalna.ceo.org.pl/plakaty-sciezki-do-celow</p>	<p>Zapraszamy do korzystania z plakatów pokazujących, jak indywidualne działania, które może podjąć każdy i każda z nas, przyczyniają się do realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju. Zestaw składa się z siedmiu plakatów, które omawiają następujące działania: 1. Ograniczam jedzenie mięsa. 2. Kupuję odpowiedzialnie. 3. Świadomie uczestniczę w życiu społecznym. 4. Podróżuję odpowiedzialnie. 5. Wspieram różnorodność. 6. Ograniczam zużycie plastiku 7. Rozumiem procesy migracyjne i wspieram równość</p>
<p>Świat na wyciągnięcie ręki. Scenariusze zajęć z zakresu edukacji globalnej na godzinę wychowawcze</p>	<p>https://globalna.ceo.org.pl/sites/globalna.ceo.org.pl/files/ceo_swiat_na_wyciagniecie_reki_www.pdf</p>	<p>Proponowane przez nas zajęcia zwracają uwagę na umiejętności i postawy kluczowe dla zrozumienia zglobalizowanego świata i wyzwań przed nim stojących, a także dla podjęcia działań na rzecz pozytywnej zmiany. Stworzyliśmy lekcje oparte na prawdziwych historiach zwykłych ludzi, zebranych w kilku krajach afrykańskich w ostatnich miesiącach. Jesteśmy przekonani, że te opowieści zainteresują i poruszą młodych ludzi w Polsce, a także staną się przyczynkiem do refleksji i dyskusji na temat uniwersalnych ludzkich wartości we współczesnym świecie.</p>
<p>Przewodnik dla młodzieży Punkty widzenia. Klub Dobrej Rozmowy</p>	<p>https://migracje.ceo.org.pl/sites/migracje.ceo.org.pl/files/ceo_przewodnik_dla_uczniow_www.pdf</p>	<p>W publikacji zapraszamy młodzież w wieku 11-18 lat do zakładania w szkołach Klubów Dobrej Rozmowy na temat sytuacji uchodźców i współczesnych migracji ludności. Spotkania Klubu mogą być prowadzone na podobnych zasadach jak szkolne koła zainteresowań, choć ostateczna formuła powinna odpowiadać młodzieży.</p>
<p>Rozmawiamy o migracjach – filmy, animacje i opowieści migrantów i migranek</p>	<p>https://www.youtube.com/playlist?list=PLD-4KSOFXmjZv2iBB0O-twgLPAZwSBOolmj</p>	<p>Zestaw materiałów wizualnych o migracjach ludności z różnych perspektyw. Migracje to temat trudny i często kontrowersyjny, który wzbudza wiele emocji. Jak poznać prawdę o współczesnych migracjach w szumie często sprzecznych ze sobą informacji? Skąd mam wiedzieć kim są przybysze, którzy stają się moimi sąsiadami albo kolegami, koleżankami z klasy? Po co przyjechali?</p>

<p>Karta pracy dla młodzieży – Uzdolnienia, kompetencje, zainteresowania</p>	<p>https://globalna.ceo.org.pl/scenariusze-i-gry/karta-pracy-uzdolnienia-kompetencje-zainteresowania</p>	<p>Materiał dla młodzieży do wykorzystania w czasie zajęć szkolnych lub w domu – w przyjazny sposób pogłębiający refleksję nad własnymi uzdolnieniami i zainteresowaniami – pozwala osadzić je w kontekście nauk ścisłych i możliwych zawodów związanych ze STEM (Nauka, technologia, inżynieria i matematyka).</p>
<p>Przewodnik merytoryczny dla nauczycielki i nauczyciela</p>	<p>https://globalna.ceo.org.pl/publikacje/przewodnik-merytoryczny-dla-nauczycielki-i-nauczyciela-wzor-na-scisle</p>	<p>Podręczny zbiór niezbędnej wiedzy i praktycznych wskazówek, jak zadbać o równość szans dziewczynek i chłopców na lekcjach z przedmiotów ścisłych. Przewodnik to materiał do Twojej pracy indywidualnej, wesprze Cię w przygotowaniu do poprowadzenia zajęć z uwzględnieniem perspektywy równościowej, dostarczy inspiracji do zreflektowania własnej pracy, podsunie narzędzia, metody, które możesz wykorzystać podczas swoich zajęć.</p>
<p>Przewodnik po Klimatycznych Redakcjach Szkolnych 1Planet4All – Razem dla klimatu!</p>	<p>https://ekologia.ceo.org.pl/sites/ekologia.ceo.org.pl/files/4all_przewodnik_po_redakcjach.pdf</p>	<p>Bycie młodym dziennikarzem lub dziennikarką, która pisze o zmianie klimatu, to nie lada wyzwanie! Najlepiej będzie korzystać z dobrych porad od osób, które profesjonalnie zajmują się dziennikarstwem. W Przewodniku po Klimatycznych Redakcjach Szkolnych młodzież znajdzie odpowiedzi m.in. na następujące pytania: Jak wybrać cel działania redakcji, temat i formę? Gdzie szukać bohaterów i bohaterki materiału dziennikarskiego? Jak przygotować się do przeprowadzenia wywiadu? Ten materiał to niezbędny element każdej redakcji, która zajmuje się klimatem!</p>
<p>Karty do gry w Piotrusia: Aktywistki</p>	<p>https://ekologia.ceo.org.pl/sites/ekologia.ceo.org.pl/files/karty_piotrus.pdf</p>	<p>Świat jest pełen inspirujących kobiet, które działają na rzecz klimatu. Zagrajcie w Piotrusia i poznajcie aktywistki, które walczą o sprawiedliwszy świat</p>
<p>Przewodnik Zielony Ład w szkole</p>	<p>https://ekologia.ceo.org.pl/sites/ekologia.ceo.org.pl/files/przewodnik_zielony_lad_w_szkole.pdf</p>	<p>W części pierwszej zapoznasz się z koncepcją edukacji ekologicznej i korzyściami obecności tego rodzaju kształcenia w szkole, oraz podpowiedzi jak możesz wpływać na rozwój uczennic i uczniów. W części drugiej znajdziesz omówienie aktualnych wyzwań dotyczących ochrony środowiska. Część trzecia materiału to przykładowe aktywności, które przybliżą uczniom i uczennicom kilka wyzwań ekologicznych, z którymi się dziś mierzymy, i zagadnień środowiskowych, o których można rozmawiać w szkole.</p>

Autorki:

Bernadetta Białek – nauczycielka dyplomowana języka polskiego oraz wiedzy o społeczeństwie, oligofrenopedagog, pracująca Szkole Podstawowej nr 25 w Zabrze (wcześniej w Gimnazjum nr 25); od 2011r. współpracująca z Centrum Edukacji Obywatelskiej, autorka i współautorka materiałów edukacyjnych m.in. w projektach: „W świat z klasą”, „Rozmawiamy o uchodźcach”, „Poczytajmy”; mentorka w kursach e-learningowych. W pracy nauczycielskiej przyświeca jej zasada: „Uczymy się nie dla szkoły, lecz dla życia”; nominowana do Nagrody im. I. Sandlerowej „Za naprawianie świata”.

Katarzyna Dzieciółowska – historyczka, trenerka, edukatorka i instruktorka harcerska. Pracowała w szkole (podstawowej i gimnazjum) ucząc historii i wiedzy o społeczeństwie. We współpracy z organizacjami pozarządowymi i instytucjami samorządowymi koordynowała i realizowała projekty edukacyjne, obywatelskie i społeczne przede wszystkim skierowane do młodzieży i dzieci. Absolwentka szkoleń i kursów trenerskich ukierunkowanych na kształcenie dorosłych. Współpracowała ze Związkiem Harcerstwa Polskiego, Stowarzyszeniem Pracownia Etnograficzna, Ogólnopolską Federacją Organizacji Pozarządowych, Stowarzyszeniem Praktyków Dramy STOP-KLATKA, Centrum Komunikacji Społecznej Urzędu m.st Warszawy, od maja 2017 pracuje w Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Julia Godorowska – absolwentka Międzywydziałowej Ochrony Środowiska (Uniwersytet Warszawski) i absolwentka kursu trenerskiego Szkoły Trenerskiej Organizacji Pozarządowych (STOP). Od 2014 roku w Centrum Edukacji Obywatelskiej zajmuje się programami edukacji globalnej („Rozmawiamy o uchodźcach” i „I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek”) i ekologicznej („Zgodnie z Naturą”, „Zrównoważony rozwój w edukacji leśnej”, „Weź oddech”). Autorka i współautorka kursów internetowych, scenariuszy zajęć i publikacji dla młodzieży, nauczycieli i nauczycielek dotyczących rozmawiania o migracjach oraz idei zrównoważonego rozwoju.

Centrum Edukacji Obywatelskiej to największa edukacyjna organizacja pozarządowa w Polsce. Przy jej wsparciu nauczycielki i nauczyciele wprowadzają do szkoły metody nauczania i tematy, dzięki którym uczennice i uczniowie angażują się w swoją edukację i lepiej radzą sobie z wyzwaniami współczesnego świata. Prowadzimy programy, które rozwijają wiarę we własne możliwości, otwartość oraz krytyczne myślenie, uczą współpracy i odpowiedzialności, zachęcają do zaangażowania w życie publiczne i działania na rzecz innych. Proponowane rozwiązania opieramy na ponad 25-letnim doświadczeniu, wiedzy eksperckiej i współpracy z praktykami. Z naszego wsparcia korzysta około 20 tysięcy nauczycielek i nauczycieli oraz dyrekcje kilku tysięcy szkół z całej Polski.

Publikacja „Wychowanie to podstawa. Materiały dla nauczycieli i nauczycielek.” jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej

ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa

www.ceo.org.pl

Projekt graficzny i skład:

 RZECZYOBRAZKOWE

